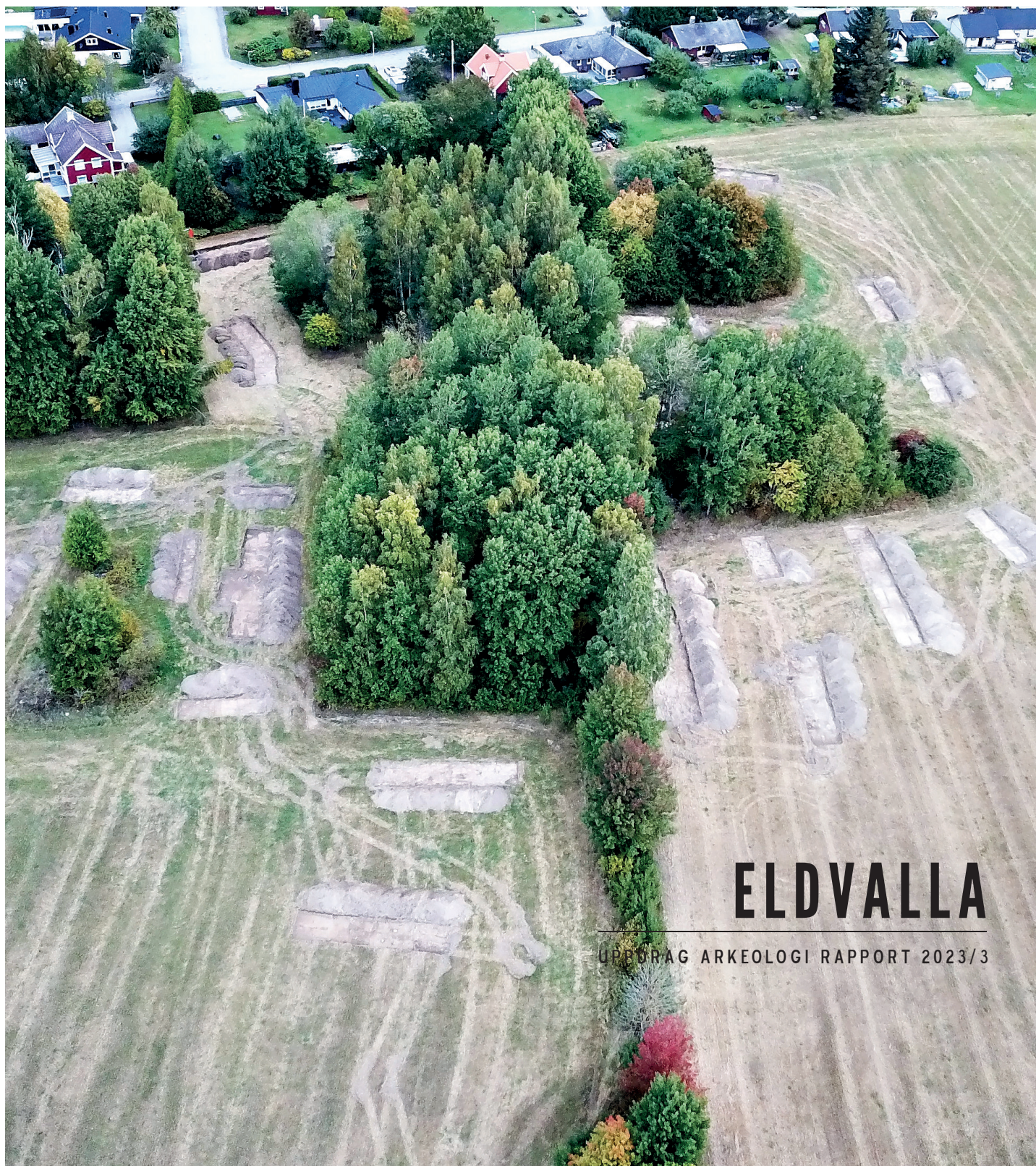

ARKEOLOGISK UTREDNING
NÄRKE
ÖREBRO LÄN
ÖREBRO KOMMUN
FASTIGHETEN ELDVALLA 2:17 M. FL.
FORNLÄMNING L1981:2861 M. FL.

REBECKA JONSSON

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr:	431-3693-2022 (2022-07-22)
Uppdrag arkeologi projektnr:	22045
Landskap:	Närke
Län:	Örebro
Kommun:	Örebro
Socken:	Glanshammar
Fastighet:	Eldvalla 2:17 och 1:1, Glanshammar 4:75
Fornlämning:	L1981:2861 (RAÄ Glanshammar 35:1), L2022:7629, L2022:10084, L2022:10092, L2022:10097 (fornlämning), L2022:7631 (övrig kulturhistorisk lämning)
Uppdragsnr Fornreg:	202201113
Läge:	Fastighetskartan blad 65F 7CN GLANSHAMMAR, 65F 7CS ÄSÖN N: 6575061, E: 522711
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Undersökt yta:	88 578 m ²
Projektgrupp:	Rebecka Jonsson (projektledare) Lars Andersson Richard Grönwall (redaktion)
Vedartsanalys:	Antraco vedartsanalys
¹⁴ C-analys:	Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet
Företagare:	Örebro kommun
Undersökningsperiod:	2022-09-15– 2022-09-26
Dokumentationsmaterial:	Digital projektdatabas och inmättningsfiler förvaras tillsvidare hos Uppdrag arkeologi.
Fynd:	Ja (5 fyndposter). Fynden förvaras hos Uppdrag arkeologi i väntan på fyndfördelning.

Rapporterna från Uppdrag arkeologi är färgkodade:

- arkeologisk kontroll
- arkeologisk utredning
- arkeologisk förundersökning
- arkeologisk undersökning

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>. Undantaget är Lantmäteriets kartmaterial. Drönarfotografier publicerade med Lantmäteriets spridningstillstånd LM2022/047590. Omslagsbild: Schaktning kring det centrala impedimentet med gravfältet L1981:2861. Foto från söder. Fotografier: Uppdrag arkeologi (om annat ej anges). Producerad av Uppdrag arkeologi i Sverige AB. Stockholm 2023.

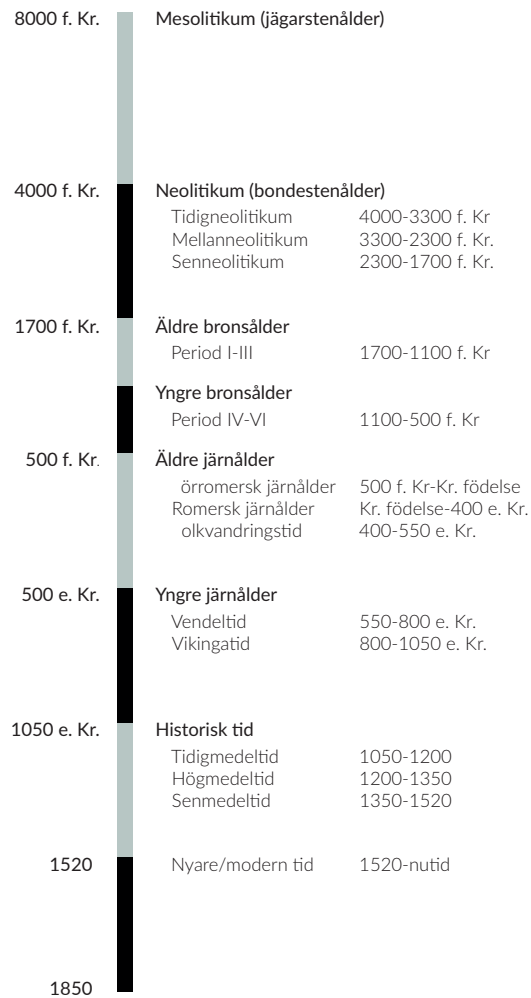
ELDVALLA

ARKEOLOGISK UTREDNING
NÄRKE
ÖREBRO LÄN
ÖREBRO KOMMUN
FASTIGHETEN ELDVALLA 2:17 M. FL.
FORNLÄMNING L1981:2861 M. FL.

REBECKA JONSSON

UPPDRAG ARKEOLOGI RAPPORT 2023/3

Arkeologisk periodindelning

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	8
Antikvarisk bakgrund	8
Topografi och fornlämningsmiljö	8
Tidigare undersökningar	11
Genomförande	13
Syfte och målgrupper	13
Metoder och arbetsmoment	14
Dokumentation	14
Fyndstrategi	14
Analyser	14
Rapportering och distribution	14
Resultat	15
Arkiv- och litteraturstudier samt kartanalys	15
Fältinventering	16
Utredningsgrävning	20
Fynd	25
Analyser	27
Kommentar till resultaten	28
Registreringar i KMR	29
Utvärdering av undersökningsplan	31
Referenser	32
Bilagor	
1. Schakttabell	
2. Anläggningstabell	
3. Fyndlista	
4. Vedartsanalyser	
5. ¹⁴ C-analyser	

Danielsvall

Gropvik

Hult

Laxmossen

N Bredmossen

Tjugesta

Brotorp

Balsna

Åby

Skogsberg

Skabäcken

Björbotorp

Ramstena

Röne

Sörberga

Nyttinge

Nasta

Äversta

Torphälla

Tåsta

Blyberga

Sjågesta

Majsta

Gränsjö

Valla

Kumla

Krogesta

Lillkyrka

Glanshammar

Löre

Bergtäkt
St. Älterud

Solberga

Rinkaby

Nedergårda

Eldvalla

Skölv

E18
E20

Repa

Kolja

Gäddeby

Valsta

Harsta

Sticksjö

Äsplunda

Skävesund

Stenhov

Ekudden

Hjälmaren
Mellanfjärden

Äsön

Fallhagen

Hjälmarbaden

Ö Sundby

0

1

2 km

Börsholm

59

Sammanfattning

Efter beslut av Länsstyrelsen Örebro har en arkeologisk utredning genomförts under september år 2022 inom fastigheterna Eldvalla 1:1 och 2:17 samt Glanshammar 4:75 i Glanshammar socken, Örebro kommun, Örebro län (fig. 1). Utredningen förleddes av Örebro kommuns arbete med framtagande av en detaljplan inför nybyggnation av bostäder. Utredningsområdet (UO) var knappt nio hektar stort och utgjordes av åkermark bruten av mindre, trädbevuxna impediment (fig. 2 och 3). Centralt inom ytan är gravfältet L1981:2861 beläget, bestående av tio runda stensättningar och högar. Utredningen omfattade arkiv- och litteraturstudier, kartanalyser, en fältinventering samt utredningsgrävning i form av sökschaktning med grävmaskin.

Under historisk tid har UO utgjorts av åker- och betesmarker och ingen bebyggelse har funnits inom området. Kartmaterialet visar att förändringar främst skett under den andra hälften av 1800-talet och den första hälften av 1900-talet, då det impediment där gravfältet är beläget på till stor del kom att uppodlas. Vid fältinventeringen identifierades flera möjliga boplatslägen, främst inom UO:s centrala, högre liggande terränglägen. Även ytliga lösfynd av förhistorisk keramik samt ett kvartsavslag påträffades. Inom ramen för fältinventeringen ingick vidare en besiktning av gravfältet L1981:2681. Gravfältet konstaterades vara belamrat med röjningssten och tätt beväxt med sly. Det noterades även ha en något större utbredning synlig ovan mark än vad som tidigare angivits, och begränsningen har i samband med utredningen justerats i Kulturmiljöregistret (fig. 27).

Vid utredningsgrävningen grävdes 44 stycken sökschakt med grävmaskin. I dessa framkom totalt 25 anläggningar i form av härdar och stolphål/störhål. Flest anläggningar påträffades inom den östra delen av UO, på ett mindre höjdparti direkt väster om Hagalidsvägen. Övriga anläggningar påträffades i mindre kluster spridda runt det centrala impediment där gravfältet är beläget. Tre härdar från olika ytor har daterats till yngre romersk järnålder-folkvandrings-tid genom ¹⁴C-analys. De samstämmiga dateringarna visar att det inom UO under perioden kan antas ha funnits en sammanhängande fornlämningsmiljö, koncentrerad kring det centrala impedimentet samt höjdpartiet i öster.

Efter utredningen har fem nya lämningar registrerats i Kulturmiljöregistret. De nyregistrerade lämningarna utgörs av tre boplatksområden (L2022:7629, L2022:10084, L2022:10092), en härd (L2022:10097) samt en fyndplats (L2022:7631). Boplatksområdena samt härden har antikvariskt bedömts utgöra *fornlämningar* medan fyndplatsen bedömts utgöra en *övrig kulturhistorisk lämning* (fig. 26 och 27).

Bakgrund

Antikvarisk bakgrund

Efter beslut av Länsstyrelsen Örebro har en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 genomförts under september år 2022 inom fastigheterna Eldvalla 1:1 och 2:17 samt Glanshammar 4:75 i Glanshammar socken, Örebro kommun, Örebro län. Utredningen föranleddes av Örebro kommuns arbete med framtagande av en detaljplan för ett knappt nio hektar stort markområde vid Glanshammar, cirka tio kilometer nordöst om Örebro stad. Detaljplanen syftar främst till att möjliggöra för nybyggnation av bostäder inom området. Länsstyrelsen hade i tidigare samråd meddelat att ett genomförande av ny detaljplan riskerade att beröra tidigare okända fornlämningar, och att en arkeologisk utredning därför behövde utföras. Bedömningen utgick från den kända fornlämningsbilden i närområdet, tillsammans med bland annat de topografiska och geologiska förutsättningarna för området. Örebro kommun inkom under våren 2022 med en begäran om att få en sådan arkeologisk utredning utförd.

Länsstyrelsen beslutade därefter att en arkeologisk utredning behövde genomföras (Länsstyrelsens diarienummer 431-3693-2022). Den arkeologiska

utredningen skulle fastställa om fornlämningar fanns och ge Länsstyrelsen beslutsunderlag inför fortsatta åtgärder. Resultaten skulle även kunna fungera som planeringsunderlag av Örebro kommun.

Topografi och fornlämningsmiljö

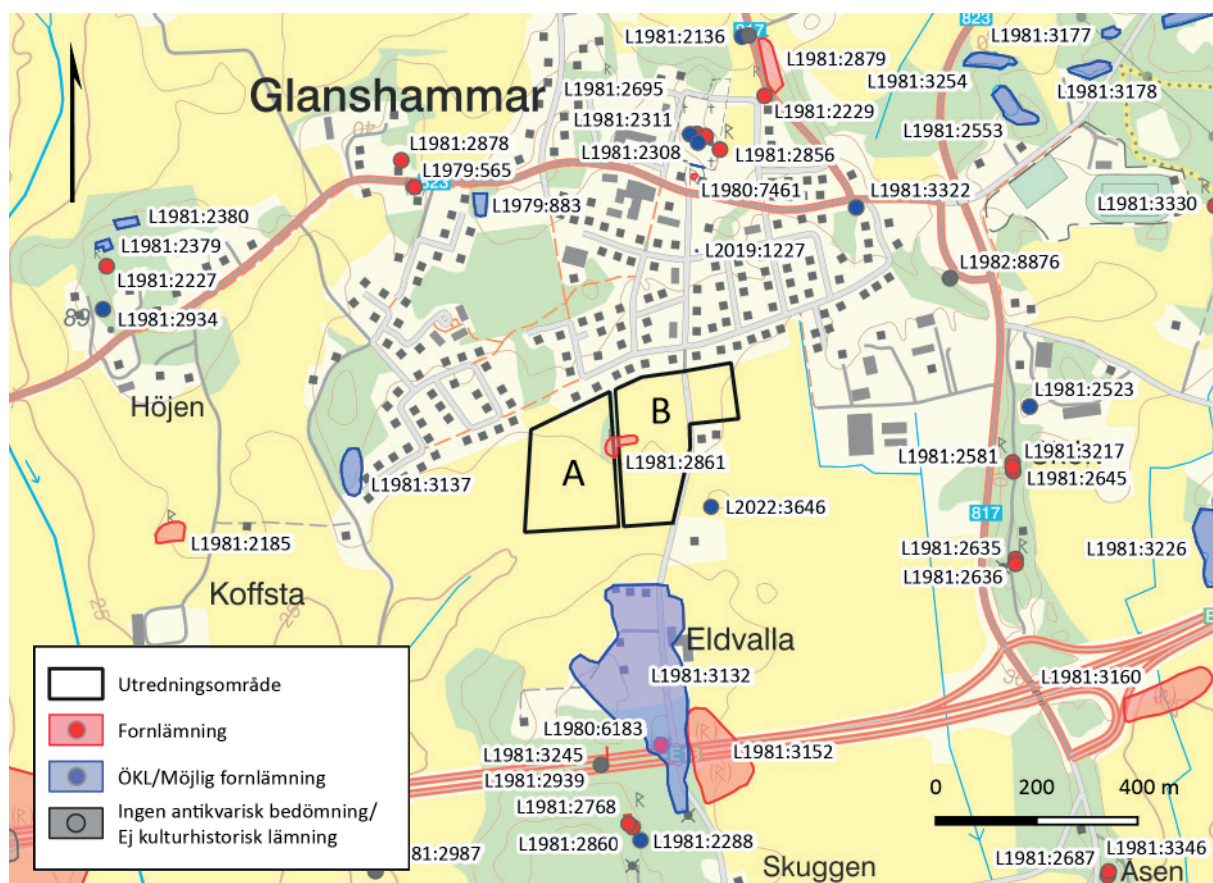
Utredningsområdet

Utredningsområdet (UO) består av två separata delytor (A och B, fig. 2 och 3) som tillsammans motsvarar ett knappt nio hektar (88 578 m²) stort område beläget direkt söder om tätortsbebyggelsen i Glanshammar. Uppdelningen i två delområden var enligt Länsstyrelsens förfrågningsunderlag endast av administrativ karaktär. Delområde A omfattar fastigheterna Eldvalla 1:1 och 2:17 och är cirka fyra hektar stort. Delområde B omfattar fastigheterna Eldvalla 2:17 samt Glanshammar 4:75 och är knappt fem hektar stort.

UO utgörs av öppen, relativt flack åkermark bruten av mindre, trädbevuxna impediment och ett större impediment med en skogsdunge centralt (fig. 2 och 4). Genom det centrala impedimentet löper fastighetsgränsen mellan Eldvalla 1:1 och 2:17 i N-S riktning. Utmed fastighetsgränsen och söderut från impe-

Figur 2. Översiktsbild över utredningsområden A och B från söder. Lantmäteriets spridningstillstånd LM2022/047590.

Figur 3. Topografisk karta över utredningsområdet samt registrerade lämningar i KMR. Skala 1:15000.

dimentet sett, löper en smal markremsa beväxt med lövträd, med ett dike i den södra delen. Markremsan mynnar ut i ytterligare ett brett dike i UO:s södra ände. I öster korsas UO av Hagalidsvägen, som i N-S riktning går mellan Eldvalla och Glanshammars kyrka. Mot norr gränsar UO till villabebyggelse och i övriga riktningar mot åkermark. UO:s norra gräns i Ö-V riktning, som idag utgör en fastighetsgräns, motsvarar gränsen under historisk tid mellan Eldvalla och Glanshammars byar.

Marknivåerna inom UO uppgår till 25–35 m ö h. Markslagen i åkermarken utgörs huvudsakligen av postglacial finlera och glacial lera. Runt impedimenten inom de norra/centrala och östra delarna av UO finns ytor av sandig morän (SGU Jordartskartan). Berggrunden utgörs huvudsakligen av dacit och ryolit (SGU Berggrundskartan). Enligt SGU:s strandförskjutningsmodell bör hela området ha varit exponerat över havet senast någon gång mellan 3 000–2 000-talen f. Kr., det vill säga under mellaneneolitikum-senneolitikum.

Inom det större impediment som delvis täcker de norra och centrala delarna av UO är ett gravfält beläget, bestående av tio gravanläggningar synliga ovan mark i form av fem högar och fem runda stensättningar (L1981:2861, fig. 3). I Kulturmiljöregistret (KMR) beskrivs fornlämningen ha kantskador efter tidigare odling samt delvis vara täckt av odlingssten. Baserat på gravtyperna kan gravfältet preliminärt dateras till yngre järnålder, troligtvis vikingatid.

Områdets fornlämningsbild

Glanshammarsbygden är ett av Närke mest fornlämningsrika områden. Tillsammans med grannsocknarna Lillkyrka och Rinkaby tolkas Glanshammar ha utgjort en central, tätbefolkad bygd under förhistorisk tid (Hed Jakobsson 2012:11). Här finns spår av boplatser, gravar och offerplatser från övergången mellan senneolitikum/äldre bronsålder och framåt. Även spår efter ännu äldre mänskliga aktiviteter, i form av boplatslämningar från senmesolitikum och hela neolitikum, har påträffats (Apel 1996, Karlenby 2016a). Framförallt finns dock inom området ett

Figur 4. Det centrala impedimentet inom UO med gravfältet L1981:2861. Foto från öst.

flertal gravfält, ensamliggande gravar och boplatser där majoriteteten av gravarna är av järnålderskaraktär. Utifrån gravformerna har bland annat föreslagits en koppling till Mälardalens centralbygder (Hed Jakobsson 2012:12).

Fornlämningarna och den historiska, såväl som den moderna, bebyggelsen är framförallt koncentrerade till impediment och moränåsar som i nord-sydlig riktning korsar åkermarkerna i området. Merparten av de kända boplatserna i Glanshammar har påträffats cirka 29–33 m ö h och är huvudsakligen belägna i öst-syd-östlägen på moränjordar men även i mindre utsträckning på lerjordar (Rönngren 2017:7). Landhöjningen har inte påverkat strandlinjen nämnvärt sedan stenåldern (Karlenby 2018:7). Omkring 1500 f. Kr. avstannade landhöjningen, med en vattennivå i dagens Hjälmaren på 23 cirka m ö h, något som kom att förändras först i samband med de stora sjösänkningar som genomfördes från och med den andra halvan av 1800-talet. Bland annat sänktes då Hjälmarens vattennivå med 1,3 meter till dagens nivå på 21,8 meter (Rönngren 2017:7). Detta kom starkt att påverka Glanshammarsbygdens landskap, med omfattande tillskott av åkerarealer inom ytor som dessförinnan legat under vatten och ingått i Hjälmarens eller områdets vattendrag.

Byn Eldvalla är känd i skriftliga källor från år 1406, då omnämnd som *Eldhwærio* (ISOF/Ortnamnsregistret). Efterledet *-wærio* syftar troligtvis på det fornsvenska ordet *väriä* som betyder försvar eller försvarsställning (Calissendorff & Larsson 1998:81, Lindkvist 2003:338f). Eldvalla är dock beläget på relativt låglänt mark mellan Husby i väster och Glanshammarsåsen i öster, ett läge som försvarsmässigt inte är uppenbart fördelaktigt (Lindkvist 2003:339). De intilliggande byarna Skölv och Koffsta är belagda i skrift sedan år 1360 respektive år 1460 (ISOF).

Läget för Eldvalla bytomt återfinns cirka 120 meter söder om UO och är i KMR registrerat som en möjlig fornlämning (L1981:3132, fig. 3). Lägesangivelsen i registret har utgått från byns utbredning så som den anges i laga skifteskartan från år 1832 (LSA akt S18-9:1). Inom bytomtsområdet finns även en registrerad fornlämning i form av ett soldattorp som härrör från 1680-talet (L1980:6183, fig. 3), och som delundersöktes år 1997 (KMR). Intill bytomtens sydöstra del, cirka 400 meter söder om UO, är det delundersökta boplatsoområdet L1981:3152 beläget (fig. 3), inom vilket har påträffats anläggningar med dateringar från senneolitikum-efterreformatorisk tid (KMR). Sydväst om bytomten är i KMR även en halvveg registrerad (L1981:3245, fig. 3), samt läget för en stensättning (L1981:2939) vilken undersöktes och borttogs

år 1997 (Frölund 1999:11ff).

Drygt 300 meter väster om UO finns sentida bebyggelselämningar (L1981:3137) och runt 420 meter nord-nordväst om UO finns ytterligare en torplämning, vars ålder ej kunnat fastställas (L1979:883). Cirka 230 meter norr om UO är registrerat en delvis bevarad vägbank – en rest av den tidigare vägen mellan byarna Eldvalla och Glanshammar (L2019:1227).

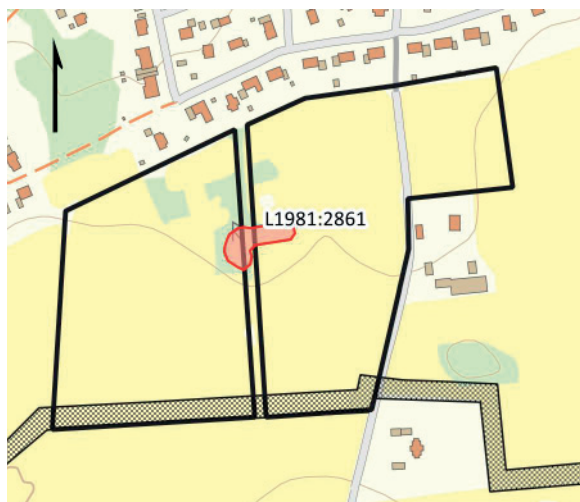
Knappt 500 meter nord-nordöst om UO återfinns Glanshammars kyrka med anor från 1100-talet, alternativt tidigt 1200-tal (Bebyggelseregistret). Här finns även fyra runristningar (L1981:2311, L1981:2308, L1981:2856, L1981:2396) samt en fyndplats för blandade föremål kopplade till gravar från historisk tid (L1980:8273), liksom en husgrund som sannolikt hör samman med 1600-talets klockarestuga, direkt söder om kyrkan (L1980:7461).

Omkring 400 meter nordöst om UO finns slutligen i KMR registrerat läget för ett torp från åtminstone tidigt 1800-tal (L1981:3322), och cirka 230 meter sydöst om detta ska även ett gravfält tidigare ha funnits. Idag finns dock inte längre några ovan mark synliga gravanläggningar på platsen (L1982:8876).

Genomgången ovan av i KMR registrerade lämningar inom en halv kilometers radie från UO, visar att det direkta närområdet framförallt präglas av spåren efter historisk bebyggelse. Gravfältet L1981:2861, beläget centralt inom UO, boplatssområdet L1981:3152 med den närliggande halvåsen och den numera undersökta stensättningen, liksom runristningarna vid Glanshammars kyrka, visar dock att området har varit bebott betydligt längre. På lite längre avstånd från UO men fortfarande inom Eldvalla bys ägor, har även påträffats fynd av en spjutspets av flinta samt en skaft-hålsyxa av grönsten, vilket innebär att även stenåldern finns representerad (SHM inventarienummer 6517).

Tidigare undersökningar

Under sommaren och vintern år 2022 genomfördes ytterligare en arkeologisk utredning parallellt med den här aktuella utredningen (Länsstyrelsens diarienummer 431-2268-2022). Utredningen föranleddes av Örebro kommuns planer på att anlägga en ny över-

Figur 5. Utredningsområde för parallell arkeologisk utredning inom sträckan Glanshammar-Sticksjö markerat med skraffering. Skala 1:7000.

föringsledning inom en cirka fem kilometer lång och 20 meter bred sträcka mellan reningsverket sydväst om Eldvalla och bostadsområdet i Sticksjö. Dess UO tangerade en cirka 300 meter lång och 20 meter bred remsa i den södra delen av det här aktuella UO (fig. 5). Utredningen omfattade arkiv- och litteraturstudier samt kartanalyser, fältinventering samt sökschaktning med grävmaskin. Den del av området som tangeras av det här aktuella UO utgörs av en svag höjdstreckning och utpekades vid fältinventeringen som ett potentiellt boplatsläge. Fyra sökschakt grävdes inom ytan under sommaren år 2022. Ingenting av antikvariskt intresse påträffades i något av schakten (Jonsson 2023).

Inga ytterligare arkeologiska insatser har kunnat lokaliseras inom det här aktuella UO. Av Kulturmiljöregistret (KMR), Arkivsök samt Antikvarisk-Topografiska Arkivet (ATA) framgår dock att ett stort antal arkeologiska insatser, framförallt utredningar och förundersökningar, har gjorts i nära anslutning till UO. Mellan år 1955–1956 inventerades hela området i samband med Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering inför upprättandet av den ekonomiska kartan. Under 1981–1982 genomfördes en förnyad inventering inför upprättandet av den nya ekonomiska kartan (Luthander 2005:7). Sedan 1990-talet har ett flertal arkeologiska insatser skett inför utbyggnaden av motorvägarna E18/E20, liksom anläggningar av nya vägar och markförlägg-

ning av markkablar. Ett urval av de tidigare undersökningar som genomförts i nära anslutning till UO presenteras nedan översiktligt.

År 1995–1996 genomfördes en större arkeologisk utredning i samband med anläggandet av en ny trafikplats i Munkatorp och omdragningen av väg 823 inom en två kilometer lång sträcka mellan Venen och Gudmundstorp. Vid en specialinventering inom Eldvalla ägor inför den planerade sträckningen av en lokalväg, utpekades tre olika boplatsslägen (Luthander 2005:17, objekt 23–25). Samtliga boplatsslägen är belägna strax söder om det här aktuella UO, söder om det större dike som löper i Ö-V riktning. Här bedömdes lämningar från alla förhistoriska perioder kunna finnas. De norra och västra delarna av Eldvalla bytomt berördes även av den planerade exploateringen (Luthander 2005:17, objekt 26). Då lokalvägen senare utgick ur exploateringsplanerna kom inget av boplatsslägena att utredningsgrävas och deras status är fortsatt oklar (Luthander 2005:17).

Inför utbyggnaden av E18/E20 mellan Örebro och Alväng genomfördes omfattande arkeologiska utredningar år 1994 i Fellingsbro, Glanshammar, Lillkyrka och Rinkaby socknar (Luthander 1994:4ff). Inom Eldvallas ägor utpekades ett boplatssläge, som efter sökschaktning med grävmaskin där fynd av gropar och nedgrävningar gjordes, kom att registreras som boplatsoområdet RAÄ Glanshammar 191:1 (L1981:3152, fig. 3). Även Eldvalla bytomt (L1981:3132) och ovan nämnda soldattorp inom ytan utpekades som en fornlämning vid utredningen (Luthander 1994:10). År 1995 förundersöktes de delar av Eldvalla bytomt och det intilliggande boplatsoområdet som ingick i exploateringsområdet. Vid förundersökningen konstaterades att bytomten delvis överlagrade boplatsten. Ett kulturlager från bytomten daterades till 1600-talet medan boplatsten daterades till två tidsfaser; övergången neolitikum/bronsålder respektive yngre järnålder (Bergold & Ramström 2000:4). Åren 1997–1998 genomfördes undersökningar av lämningarna. Kulturlager, skärvstenslager samt en hägnad från äldre bronsålder framkom inom boplatsoområdets nordöstra del, medan kokgropar och härdar från yngre järnålder var koncentrerade till undersökningsområdets östra del. Centralt inom ytan fanns även grunden efter soldattorpet L1980:6183

med tillhörande kulturlager och hägnader (Bergold & Ramström 2000:7ff). År 1997 undersöktes även den närliggande runda stensättningen L1981:2939 inför vägbygget. Anläggningen innehöll inga spår av begravingar men däremot fynd av kvarts. Då inga naturvetenskapliga analyser var möjliga att genomföra daterades anläggningen utifrån form och karaktär till yngre bronsålder-äldre järnålder (Frölund 1999:11ff).

Bland övriga fornlämningslokaler som undersöktes inför vägarbetet under åren 1997–1998 kan även nämnas det omfattande grav- och boplatsoområdet L1981:2873 i Husby, väst-sydväst om UO (KMR uppdragsnummer 202101434). Inom den delundersökta boplatsten påträffades utöver stolphus och andra boplatzanläggningar även lämningar efter metallhantering i form av två smedjor. Lämningarna daterades huvudsakligen till yngre järnålder men även i enstaka fall till äldre bronsålder och medeltid. Vidare påträffades även ett senvikingatida gravfält med 13 skelettgravar daterade till 1000-talet (Flodin & Hyenström, odaterad; Andersson et. al. 2000). Senare utredningar, schaktningsövervakningar och förundersökningar kring Husby har resulterat i att ytterligare förhistoriska boplatslämningar och historiska lämningar har påträffats, med dateringar från mellanneolitikum och senare (Ramström 2014, Karlenby 2014, 2016a, 2019 samt Knabe 2014).

År 2018 genomfördes en arkeologisk utredning etapp 2 strax norr om UO i samband med ett detaljplanearbete (Rönngren & Ramström 2019, KMR uppdragsnummer 201800384). Vid utredningen framkom resterna av en äldre vägbank (L2019:1227) som löpt i nord-sydlig riktning från Gamla Arbogavägen, vid Glanshammars kyrka, mellan Glanshammar och Eldvalla byar (Rönngren & Ramström 2019:5). Under de senaste åren har slutligen forskningsundersökningar i form av metallsökningsundersökningar genomförts invid Husby samt Storsicke bytomt, cirka en kilometer väst-nordväst om UO. Vid undersökningarna har metallfynd påträffats från romersk järnålder-1500-tal, med en tyngdpunkt på vendeltida och vikingatida föremål (Rundkvist 2021a&b, KMR uppdragsnummer 202101582 och 202101581).

Genomförande

Syfte och målgrupper

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar berördes av det planerade arbetsföretaget. Utredningen skulle även preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom UO. Resultaten från utredningen skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skulle också kunna användas som underlag i företagarens planering.

Utredningens målgrupper var främst Länsstyrelsen och Örebro kommun. Resultaten ska även kunna användas som underlag för planering av framtida eventuella arkeologiska förundersökningar och undersökningar.

Metoder och arbetsmoment

Utredningen omfattade arkiv- och litteraturstudier, kartanalyser, en okulär fältinventering samt utredningsgrävning i form av sökschaktning med grävmaskin.

Arkiv- och litteraturstudier samt kartanalyser
Inledningsvis genomfördes arkiv- och litteraturstudier samt kartanalyser. Generellt skulle resultaten av tidigare utförda arkeologiska insatser i närområdet även ingå som grund för utredningen, i den mån dessa bedömdes vara relevanta. Enligt Länsstyrelsens direktiv skulle också resultaten från de arkiv- och litteraturstudier samt kartanalyser som genomfördes inom ramen för den utredning som delvis tangerar det här aktuella UO nyttjas (Lst dnr 431-2268-2022, Jonsson 2023). Dessa omfattade Antikvarisk-Topografiska Arkivet (ATA), Kulturmiljöregistret (KMR), ArkivSök/Fordok, Ortnamnsregistret vid Institutionen för språk och folkminnen (ISOF), Svenskt Diplomatariums huvudkartotek (SDHK) och Historiska museets digitala föremålsdatabas. Litteraturstudierna omfattade framförallt arkeologiska rapporter samt en översiktlig genomgång av tillgänglig och relevant hembygds litteratur. Kartanalyserna omfattade äldre och yngre geometriska kartor (Riksarkivet), övriga historiska kartor i Rikets

allmänna kartverks arkiv, Lantmäterimyndigheternas arkiv och Lantmäteristyrelsens arkiv (Lantmäteriet), liksom flygfotografier tillgängliga i Lantmäteriets digitala kartarkiv och slutligen relevanta tematiska kartor från Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) respektive Skogsstyrelsens Skogens pärlor-register.

Exempel på hembygds litteratur som genomgått översiktligt är tidskriften Engelbrekt, kontaktblad för läns museet och hembygdsrörelsen i Örebro län och utgivna av dito. De nummer som genomgått är från år 1979–1988 och tillgängliga genom Vitterhetsakademins bibliotek. Övriga serier som genomgått översiktligt vad gäller arkeologisk litteratur är UV Bergslagens årsböcker Blick för Bergslagen från år 1998–2009, utgivna av Riksantikvarieämbetet; samt ett urval av årsböckerna i serien Från bergslag och bondebygd, utgiven av Örebro läns hembygdsförbund och Stiftelsen Örebro läns museum.

I enlighet med Länsstyrelsens förfrågningsunderlag har även Örebro läns museum kontaktats i syfte att lokalisera och studera arkiv- och föremålssamlingar av eventuellt intresse. Kontakt togs även med den lokala hembygdsföreningen Glanshammars sockenmagasin, i syfte att eftersöka eventuellt arkivmaterial och föremålssamlingar av intresse.

Fältinventering

Fältarbetet inleddes med en fältinventering av hela UO, huvudsakligen i syfte att identifiera möjliga lägen för förhistoriska boplatser. Insatserna anpassades efter områdets topografi, markslag och bedömda fornlämningspotential, med utgångspunkt från resultaten av arkiv- och litteraturstudier samt analyser av historiskt kartmaterial.

I samband med fältinventeringen gjordes även en okulär besiktning av gravfältet L1981:2861, där de synliga gravarna inom gravfältet, och deras aktuella status vad gäller skador, övertäckning av röjningssten, och växtlighet med mera bedömdes. Uppgifterna om lämningen uppdaterades därefter i KMR.

Utredningsgrävning

Efter fältinventeringen genomfördes utredningsgräv-

Figur 6. Sökschaktning med grävmaskin inom utredningsområde A. Foto från sydväst.

ning i form av sökschaktning med grävmaskin. Inför utredningen beräknades cirka 1 800 m² (cirka 2 % av UO) att utredningsgrävas. Ingen utredningsgrävning skulle ske inom gravfältet L1981:2861, dock i direkt anslutning till lämningen då detta bedömdes nödvändigt för fastställande av eventuell förekomst av ytterligare lämningar ej synliga ovan mark.

Sökschakten grävdes med bandburen grävmaskin med planerskopa och rototilt (fig. 6). Schakten utvidgades och förtätades ställvis i syfte att avgränsa påträffade anläggningar. Nyupptäckta fornlämningar avgränsades preliminärt inom UO. Vid behov kompletterades maskinschaktningen av handrensning med hacka och skärslev. Alla schakt metalldetekterades. Påträffade anläggningar grov- och finrensades för hand med hacka och skärslev inför dokumentation. Svårbedömda anläggningar delundersöktes till hälften (50%) i syfte att fastställa karaktär och antikvarisk status. Samtliga schakt återfylldes efter avslutad dokumentation.

Dokumentation

Schakt och anläggningar av antikvariskt intresse mättes in med RTK-GPS med en standardavvikelse på 0,02 meter, fotograferades och beskrevs i text. Samtliga inmätningar gjordes i projektionen SWEREF 99 TM med höjdsystemet RH 2000. Vid inmätningstillfället erhöll varje enskild kontext ett unikt ID-nr. Digital information har lagrats i dokumentationssystemet Intrasis (version 3.2) och därefter bearbetats i QGIS (version 3.16). Analogt upprättad dokumentation har registrerats i Intrasis och relaterats till unika

ID-nummer. Insamlade mätdata har använts för att upprätta skalenliga och koordinatbestämda planer över schakt och anläggningar. Beskrivningar av schakt och anläggningar har sammanställts i tabellformat (bilagor 1 och 2). Påträffade lämningar har bedömts och antikvarisk status har föreslagits utifrån Riksantikvarieämbetets vägledning och lämningstypslista, version 5.0.

Fyndstrategi

Större fyndmängder förväntades inte och fyndinsamling skedde restriktivt. Fynd tillvaratogs som regel endast om det bedömdes bidra till att uppfylla utredningens syfte.

Omhändertagna fynd har hanterats enligt Riksantikvarieämbetets anvisningar i "Fysiskt omhändertagande av arkeologiskt fyndmaterial" och "Vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen Uppdragsarkeologi". Tillvaratagna fynd har registrerats digitalt, beskrivits och sammanställts i en tabell (bilaga 3) och ordnats i enlighet med Statens historiska museers rekommendationer inför fyndfördelning och inlämning till det museum Riksantikvarieämbetet anvisar.

Analys

Vedartsanalys

För att erhålla lämpliga analysmaterial med låg egenålder inför ¹⁴C-analyser planerades vedartsanalyser att genomföras.

¹⁴C-analyser

I syfte att datera svårbedömda anläggningar och för att fastställa fornlämningsstatus planerades ¹⁴C-analyser av kol eller ben att genomföras.

Rapportering och distribution

Resultaten av utredningen presenteras i denna rapport, i enlighet med Länsstyrelsens förfrågningsunderlag (2022-07-11). Genomförda insatser och resultat har efter godkännande av Länsstyrelsen i Örebro län registrerats i Kulturmiljöregistret. En PDF-version av rapporten har lagrats i Riksantikvarieämbetets e-arkiv och nås genom Arkivsök och Fornsök.

Resultat

Arkiv- och litteraturstudier samt kartanalys

Resultaten av arkiv- och litteraturstudierna samt kartanalyserna har till stor del redan presenterats i denna rapport, under rubrikerna Topografi och fornlämningsmiljö samt Tidigare undersökningar. Nedan presenteras de mer platsspecifika slutsatser som kan dras.

Bland de genomgångna arkivmaterialen och databaserna har information av intresse främst hittats i rapporter över tidigare arkeologiska insatser, Lantmäteriets historiska kartor, Ortnamnsregistret (ISOF) samt KMR.

I Örebro läns museums föremålssamlingar finns inga lösfynd från Eldvalla (Katharina Holmberg, per e-post 2022-09-29). I museets arkiv finns likaså få uppgifter som berör Eldvalla. Den enda uppgift som behandlar det här aktuella UO är en skrivelse från antikvarie Olle Lindqvist år 1968 till byggnadsnämnden i Glanshammars kommun, rörande en planerad utvidgning av samhället vilken då skulle beröra gravfältet L1981:2861/RAÄ Glanshammar 35:1 (Katharina Holmberg, per e-post 2022-10-07). Lindqvist angav att det ur antikvarisk synpunkt inte fanns några synpunkter på förslaget förutsatt att fornlämningsområdet tydligt redovisades i planområdet (Lindqvist 1968). Den planerade utvidgningen av Glanshammars tätortsbebyggelse förefaller därefter av okänd anledning ha pausats, för att nu återupptas genom Örebro kommuns aktuella detaljplanarbete. Inga fynd eller arkivmaterial från Eldvalla finns vidare hos hembygdsföreningen Glanshammars sockenmagasin (Alf Johansson, telefonsamtal 2022-10-10).

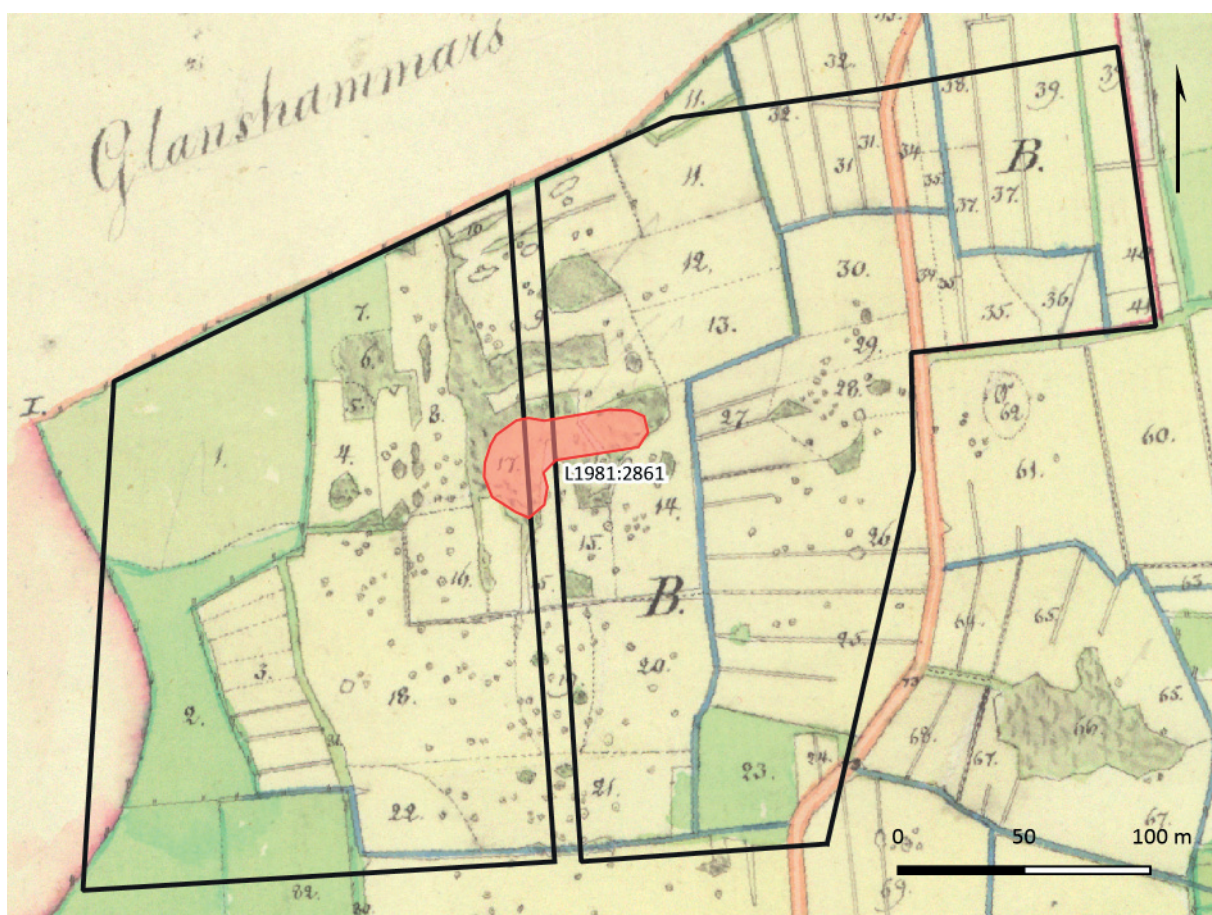
Inga äldre eller yngre geometriska kartor över Eldvalla har kunnat lokaliseras i Riksarkivets och Lantmäteriets databaser. Storskifteskartor och andra kartor från 1700-talet saknas likaså. Den äldsta tillgängliga kartan över Eldvalla utgörs av laga skifteskartan från år 1832 (LSA akt S18-9:1, fig. 7). Ingen bebyggelse kan spåras i någon av de historiska kartorna. Sedan tidigt 1800-tal ända fram till idag har UO huvudsakligen utgjorts av åkermark, med ett visst inslag av betesmarker i den norra delen, särskilt kring impedimentet där gravfältet

L1981:2861 är beläget.

Av laga skifteskartan från år 1832 framgår att UO då omfattade ett 40-tal olika dokumenterade jordenheter, huvudsakligen åker- och betesmarker på lerrespektive sandjordar. Enheterna kom genom skiftet att samlas till *littera B*, ett halvt mantal skattefrälse med elva örtuguland (hemmanet Eldvalla nr. 2). Frälseräntan ägdes av änkefrun Lindstedt vid Skäfvesund (Skävesund, beläget knappt två kilometer sydöst om UO) medan skattebesittningsrätten innehades av bonden Olof Ersson. Vid laga skiftesförrättningen fick bonden rätt att bo kvar inom bytomten, och ingen bebyggelse flyttades därför ut till markerna inom UO.

På samma karta finns även en mängd mindre impediment och stenblock utritade i åkermarkerna, särskilt inom de centrala och östra delarna av UO. I konceptkartans protokoll (LMA akt 18-gla-68) omnämns här bland annat en "oduglig bergskulle" (nr. 6) samt en "stenbunden beteskulle" (nr. 7). Den enhet där gravfältet L1981:2861 är beläget (nr. 17) beskrivs omfatta "oduglige rösen och stenbackar inom N.3–16". Dessa impediment och stenblock saknas till stor del i senare kartmaterial, exempelvis de ekonomiska kartorna från 1958 respektive år 1983 (RAK akt J133-10F5f58 samt akt J133-10F5f83). De försvann därför troligtvis i stor utsträckning i samband med att jordbruksarealerna utökades under den första hälften av 1900-talet. En intressant uppgift från kartprotokollet är att det inom fyra jordenheter inom de södra (nr. 18, 22) respektive östra (nr. 25, 30) delarna av UO ska ha funnits stenrösen. Troligtvis åsyftas äldre odlingsrösen i och med att marken beskrivs som mycket stenig. Närheten till gravfältet L1981:2861 gör dock att det inte kan uteslutas att några av stenrösen skulle kunna ha varit förhistoriska gravar, som inte nödvändigtvis behöver ha haft en direkt koppling till gravfältet. Huruvida stenrösen var helt bortodlade eller ställvis bevarade var en fråga som väcktes genom kartanalysen.

Från år 1836 finns en hemmansklyvningskarta över Eldvalla (LMA akt 18-gla-71) som visar att det område som på laga skifteskartan visas som *littera B* och omfattar hela UO, skiftades i två delar (Ba, Bb) för

Figur 7. Rektifierat utsnitt av laga skifteskarta från år 1832 med UO samt gravfältet L1981:2861 markerade (LSA akt S18-9:1). Lägg märke till den stora mängden mindre impediment och stenblock inom åkermarkerna. Skala 1:3000.

bonden Olof Erssons arvingar år 1836. Den härads-ekonomiska kartan, upprättad mellan år 1864–67 (RAK akt J112-73-22), uppvisar inga större förändringar från 1832 och 1836 års kartor. Flera markanta skillnader syns dock på den ekonomiska kartan från år 1958 (RAK akt J133-10F5f58, fig. 8). Utöver att flera av de mindre impedimenten då har försvunnit, har också delar av det impediment där gravfältet L1981:2861 är beläget kommit att uppodlas. Framförallt framgår att den sydöstra delen av impedimentet under denna tid fått en ändrad form och blivit mindre. Detta innebär att rester av ytterligare gravar än de som idag är synliga ovan mark, kan döljas i den intilliggande åkermarken. På Lantmäteriets historiska flygfoton (referensår 1960, 1975) är området i princip identiskt med den ekonomiska kartan från år 1953. På 1983 års ekonomiska karta (RAK akt J133-10F5f83) har några av de mindre impedimenten förminskats ytterligare, medan det centrala impedimentet med gravfältet L1981:2861 förefaller vara oförändrat.

Fältinventering

Förväntade resultat

Efter studierna av tidigare arkeologiska insatser, områdets fornlämningsbild och topografi bedömdes främst förhistoriska boplatslämningar, gravar och eventuellt också spår efter lågteknisk järnframställning kunna förekomma inom UO. Höjdnivåerna inom UO möjliggjorde lämningar från åtminstone senneolitikum, men den kronologiska tyngdpunkten förväntades ligga i järnålder. Högst fornlämningspotential bedömdes finnas inom högre liggande terränglägen, särskilt i anslutning till impedimentet med gravfältet L1981:2861. Utifrån resultaten av kartanalyserna antogs även att delvis bortodlade odlingsrösen eller ytterligare förhistoriska gravar skulle kunna finnas inom UO.

Förutsättningar och källkritik

Fältinventeringen syftade huvudsakligen till att iden-

Figur 8. Utsnitt av ekonomiska kartan från år 1958 med UO samt gravfältet L1981:2861 markerade (RAK akt J133-10F5f58). Mängden impediment mark, stenblock och rösen har då kraftigt minskat sedan upprättandet av laga skifteskartan år 1832. Skala 1:3000.

tifiera möjliga lägen för förhistoriska boplatser. Inventeringen genomfördes under mitten av september månad, efter det att åkermarken skördats. Ytorna inom fastigheterna Eldvalla 1:1 och 2:17 (område B respektive A) utgjordes då av stubbåker. Inom fastigheten Glanshammar 4:75, belägen inom den nordöstra delen av UO (område B), utgjordes marken av klövervall. Detta innebar att det ställvis var mycket svårt att se marken och kunna urskilja eventuella fornlämningsindikationer såsom lösfynd, skärvsten eller mörkfärgningar.

Växtligheten inom impedimenten och särskilt inom den skogsdunge där gravfältet L1981:2861 är beläget, var ställvis snårig och ogenomtränglig på grund av tätt växande träd, buskar och sly. Den norra delen av dungen, norr om gravfältet, utgörs av igenväxt hagmark där marken är mer flack. Kartmaterialet visar tydligt hur impediment, betesmarker och åker-

marker inom UO har ändrat form under de senaste seklen. Ett flertal impediment har försvunnit, men nya sammanhängande skogbevuxna ytor har också skapats då röjningssten förlagts till kanterna av större impediment som därmed delvis omformats.

De ytor som efter arkiv- och litteraturstudierna samt kartanalyserna bedömts ha en hög fornlämningspotential inventerades noggrant medan övriga ytor inventerades mer översiktligt. Av lägst intresse bedömdes vara de mest låglänta partierna där markslaget utgörs av glacial eller postglacial lera.

Möjliga boplatslägen

Utmed det centrala impedimentet bedömdes flera ytor ha en hög fornlämningspotential och utgöra möjliga boplatslägen (fig. 9). Inom sydsluttningen direkt sydöst om gravfältet iakttogs enstaka skärviga stenar i ytan. På knappt fyra meters avstånd från grav-

Figur 9. Ytor av antikvariskt intresse samt lösfynd identifierade vid fältinventeringen. Skala 1:3000.

fältet påträffades även en bit förhistorisk keramik av A-gods ytligt (F2, fig. 9 och 20). Åtta meter sydöst om gravfältet påträffades också ett lösfynd av en fragmenterad och eldspräckt löpare som troligtvis använts som hårdsten (F3, fig. 9 och 22). Cirka tio meter i diameter stora ytor runt fynden genomgicks extra noga men inga ytterligare fynd påträffades. Lösfynden bedömdes indikera att delvis sönderplöjda fornlämningar kunde finnas inom ytan.

Inom den östra delen av UO, direkt väster om Hagallidsvägen, finns ett mindre sydsluttande höjdparti kring två små impediment belamrade med röjningssten och bevuxna med enstaka träd och buskar (fig. 9 och 10). Invid det ena impedimentet påträffades ett ytligt liggande kvartsavslag cirka 30,5 m ö h (F1, fig. 23). Kvartsavslaget bedömdes kunna utgöra spår efter en boplat från sten- eller bronsålder.

Inom den västra delen av UO (område A) utgörs det högsta terrängläget av en cirka 70 x 35 meter stor yta

svagt sluttande mot söder, direkt söder om villabyggseln. Baserat på topografin bedömdes den norra delen kunna hysa eventuella förhistoriska boplatslämningar.

Inom område A finns vidare tre impediment. Inom det största impedimentet i norr, beläget direkt söder om en villatomt, noterades ingenting av antikvariskt intresse. Här var marken mycket gropig, ojämn och belamrad med stora mängder röjningssten, ställvis blandad med betongblock, och rikligt med skräp. Invid de två mindre impedimenten noterades dock en mindre yta med svag sluttning mot söder som bedömdes utgöra ett möjligt boplatsläge.

Fastigheten Glanshammar 4:75, belägen inom den nordöstra delen av UO/område B, omfattade en cirka en hektar stor yta med åkermark med klövervall. Här var terrängen generellt låglänt, med undantag av ett högre liggande, smalt parti närmast tomtgränsen mot fastigheten Eldvalla 2:3 i söder, likaså en trädesremsa

Figur 10. Ytan där ett fynd av ett kvartsavslag (F1) påträffades i samband med fältinventeringen. Foto från öst-sydöst.

direkt söder om tätortsbebyggelsen. Då marken var tätt bevuxen vid fältinventeringen kunde inga lösfynd eller mörkfärgningar urskiljas. De centrala och södra delarna av ytan, som delvis bildar en sänka, utgörs enligt SGU:s jordartskarta av sandig morän. Baserat på resultaten av arkiv- och litteraturstudierna, kartanalyserna samt topografin bedömdes ytan ha låg fornlämningspotential.

De ytor där det enligt laga skifteskartan från år 1832 ska ha funnits stenrösen granskades även vid inventeringen. Inga spår av stenrösen är synliga i dagens åkeryta. Framförallt är ytorna relativt låglänta och bedömdes därför inte vara av större intresse för sökschaktning, med undantag för en yta strax norr om de två mindre åkerimpedimenten inom den östra delen av UO.

Längs med fastighetsgränsen mellan Eldvalla 1:1 och 2:17 påträffades slutligen även en staplad stenmur av sentida karaktär i nord-sydlig riktning. Fastighetsgränsen den följer är utritad på den ekonomiska kartan från år 1953 men saknas i äldre kartmaterial, såsom exempelvis den häradsekonomiska kartan från år 1864–1867. Då muren troligtvis uppförts under det senaste seklet och markerar en aktiv gräns, har den ej registrerats i KMR.

Besiktning av gravfältet L1981:2681

Gravfältet är beläget inom en tätt bevuxen dunge på ett impediment, som övergår i igenväxt betesmark i norr. Vid Riksantikvarieämbetets senaste inventering år 1985 angavs att tre av gravfältets fem högar

hade gropar. Fyra var även kantskadade till följd av odling och hade påförd odlingssten i måttlig till riklig omfattning. Den hög där mest röjningssten påförts var även delvis täckt av jord och ris. Tre av gravfältets fem runda stensättningar angavs ha varit till större delen övertäckta med skarpkantig röjningssten. Slutligen ska gravfältet vid besiktningstillfället ha varit tätt bevuxet med sly.

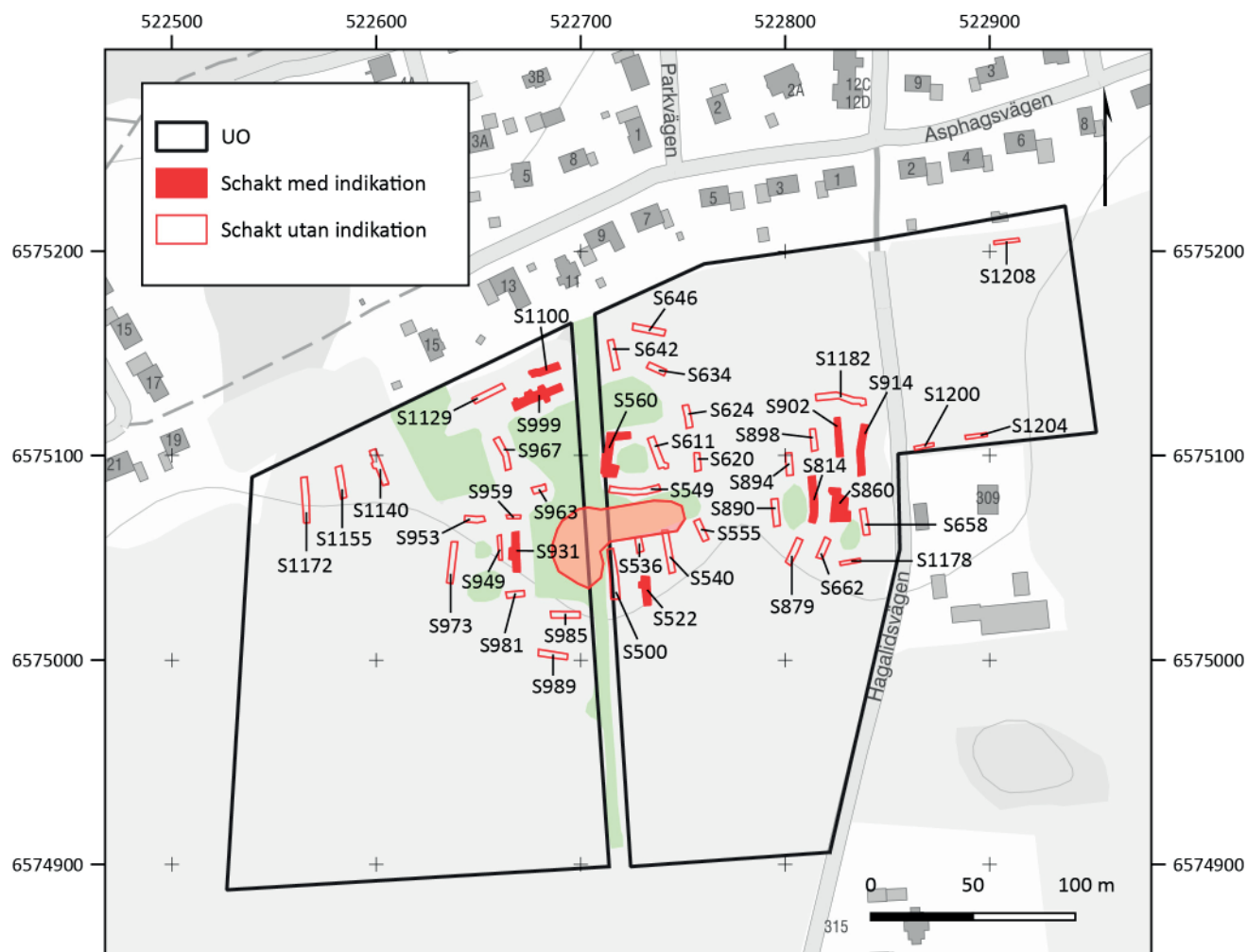
Vid den här genomförda besiktningen, knappt tre decennier senare, kunde konstateras att beskrivningen i KMR till stora delar fortfarande är giltig. Inom dungen växer lövträd som ek, asp, björk, lönn och rönn tätt och det finns rikligt med buskar och sly. Marken är ställvis också kraftigt belamrad med skarpkantad röjningssten som uppenbart påförts maskinellt. Utmed de södra, östra och västra delarna av gravfältet finns särskilt stora stenansamlingar. Inom den östra delen av gravfältet har även jord, grenar och ris ställvis påförts ovanpå röjningsstenen. Längst mot öst är vegetationen ogenomtränglig i form av täta buskage.

Gravhögarna är väl synliga, men bevuxna med flera träd av varierande storlek samt sly (fig. 11). Liksom angetts i KMR har de delvis också påförts röjningssten och har dessutom gropar. De runda stensättningarna är betydligt svårare att se, då de är kraftigt övertäckta av röjningssten. Vegetationen och den rikliga röjningsstenen inom gravfältet försvårade därmed besiktningen.

I uppdraget ingick inte att granska gravfältets befintliga utbredning i KMR. Vid besiktningen note-

Figur 11. Gravhög centralt belägen inom gravfältet L1981:2681. Foto från syd-sydöst.

rades dock att gravfältet har en något större utbredning mot norr och väster än vad som tidigare angivits. Därför gjordes en ny inmätning, varpå gravfältets utbredning utökades med 5–8 meter åt norr respektive väster (fig. 27). Lämningens uppgifter har efter besiktningen uppdaterats i KMR.

Utredningsgrävning

Sökschaktning - allmänt

Sökschaktning genomfördes i direkt anslutning till fältinventeringen och kom uteslutande att omfatta ytor med åkermark. Sökschakten grävdes och förtätades med utgångspunkt från de ytor som bedömts utgöra möjliga boplatslägen vid fältinventeringen, påträffade lösfynd samt på ytor i anslutning till gravfältet L1981:2861. Avstånd hölls till befintliga vatten- och teleledning, framförallt inom en cirka 15–20 meter bred remsa direkt väster om Hagalidsvägen (område B). Även inom den nordöstra

delen av UO fick särskild hänsyn tas, då ledningarna längs vägen här korsade åkerytan mot tomterna i norr. Säkerhetsavstånd hölls likaledes till Hagalidsvägen.

Totalt grävdes 44 stycken sökschakt med grävmaskin (fig. 12, bilaga 1). Schaktningen genomfördes skiktvis ner till anläggnings- eller fyndförande nivå alternativt orörd mark (C-horisonten). Schakten grävdes generellt med dubbel skopbredd till en bredd av cirka tre meter. Ett antal smalare avgränsande schakt grävdes med enkel skopbredd. Schakten grävdes som regel med cirka 10–20 meters avstånd sinsemellan, vanligen 15 meter. Anläggningar påträffades i nio schakt (fig. 12). Där anläggningar påträffades vidgades och förtätades schakten i syfte att avgränsa dessa.

Sökschaktens djup varierade mellan 0,1–0,6 meter (vanligen 0,3–0,4 meter). Samtliga schakt innehöll överst ett ploglager av brun, myllig lera, silt eller sand vilket genomgående var cirka 0,25–0,3 meter tjockt.

Figur 13. Sökschakt grävda inom område B, väster om Hagalidsvägen. I förgrunden, från vänster sett, schakt 914, 902, 898 och 894. Foto från norr. Lantmäteriets spridningstillstånd LM2022/047590.

Påträffade anläggningar framkom som regel direkt under ploglagret på cirka 0,2–0,3 meters djup. C-horisonten utgjordes framförallt av silt, morän och i enstaka fall lera. I flera schakt iakttogs spår av tidigare odling och annan markanvändning, exempelvis rester av äldre odlingshorisonter (äldre odlingslager vilka ställvis hade ansamlats i svackor) samt diken av varierande karaktär. Spår av avbränning framkom även inom flera schakt närmast det centrala impedimentet. När åkermarken utökats under andra hälften av 1800-talet och första halvan av 1900-talet så har troligtvis flera trädbevuxna ytor här bränts av.

Vid metalldetektering av schakten påträffades endast sentida järnföremål i form av hästkosömmar, tråddragna spikar och enstaka delar av hästskor. Inga av dessa fynd tillvaratogs.

Anläggningar - allmänt

Vid sökschaktningen påträffades totalt 25 stycken anläggningar fördelade över nio sökschakt (fig. 14, 17 och 21 samt bilaga 2). Av dessa var 24 stycken av förhistorisk karaktär, i form av tio härdar och 14 stolphål, medan en av anläggningarna utgjordes av ett sentida störhål (A530, S522). Bortsett från en ensam-

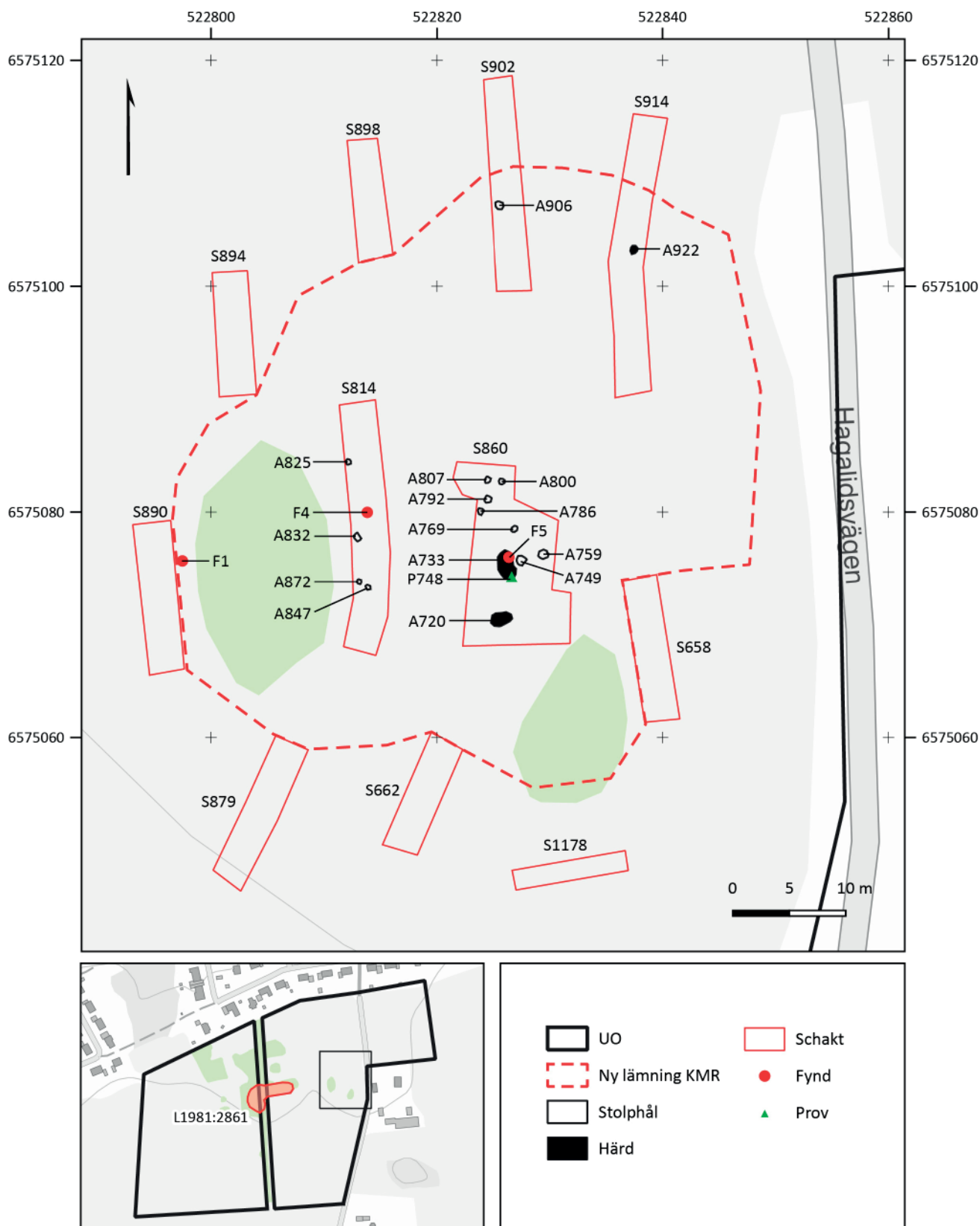
liggande härd (A940, S931) påträffades de förhistoriska anläggningarna samlade i tre kluster, vilka har registrerats som tre separata boplatsoområden i KMR och beskrivs var för sig nedan.

Boplatslämningar

L2022:7629 – boplatsoområde

Flest anläggningar påträffades inom den östra delen av UO/område B, på ett mindre höjdparti direkt väster om Hagalidsvägen (fig. 13 och 14 samt bilaga 2). I anslutning till dessa anläggningar påträffades även ett lösfynd av kvarts i samband med fältinventeringen (F1, fig. 14 och 23). Anläggningarna utgjordes av tre härdar och tolv stolphål fördelade över fyra schakt. Två av härdarna (A733, A720) var ovala och påfallande stora, cirka 2,5 x 1,3 meter (N-S) respektive 1,8 x 1,2 meter (Ö-V) och påträffades med knappt tre meters inbördes avstånd (fig. 15). Vid framrensning av härden A733 påträffades ett yttligt fynd keramik av A-gods (F5, fig. 24).

Kol från härden A733 skickades för vedarts- respektive ¹⁴C-analys (bilagor 4 och 5 samt vidare nedan). Analysen gav en datering till yngre romersk järnål-

Figur 14. Schakt, anläggningar, fynd och prover samt preliminär begränsning i KMR för boplatsoområde L2022:7629. Skala 1:500.

Figur 15. Härden A733 samt stolphålet A749. Foto från syd-sydöst.

Figur 16. Härden A573. Foto från väst.

der-folkvandringstid (fig. 25).

Den tredje härden (A922, fig. 14) var rund och betydligt mindre än de andra två, endast cirka 0,7 meter stor. Anläggningen påträffades knappt 30 meter nordöst om de två övriga och delundersöktes till hälften (50%) i syfte att fastställa antikvarisk status.

Stolphålen var av varierande form och mellan 0,5–0,9 meter stora (fig. 14, bilaga 2). En källkritisk faktor som bör framhållas är att schakten innehöll rikligt med naturlig moränsten vilket innebar att flera av stolphålen var svåra att urskilja och har något osäker status.

I schakt 814 påträffades även ett lösfynd keramik av A-gods (F4, fig. 24), på samma nivå som anläggningarna.

Inga tydliga sammanhängande konstruktioner har kunnat urskiljas bland anläggningarna. Ytan har avgränsats och registrerats i KMR som ett cirka 55 x 50 meter (N-S) stort boplatsoområde (L2022:7629, fig. 14 och 27).

L2022:10084 – boplatsoområde

Cirka elva meter norr om gravfältet L1981:2681 (område B) framkom i schakt 560 tre härdar (A573, A584, A595) på 1–5 meters inbördes avstånd (fig. 16 och 17). Härden A584 samt A595 var ovala och cirka 0,9 x 0,7 meter (Ö-V) respektive 1,2 x 0,7 meter (Ö-V) stora. Härden A573 var närmast rund och cirka 1,3 x 1,2 meter (Ö-V) stor.

Kol från härden A573 skickades för vedarts- och ¹⁴C-analys, som gav en datering till yngre romersk järnålder-folkvandringstid (fig. 25, bilagor 4 och 5 samt vidare nedan).

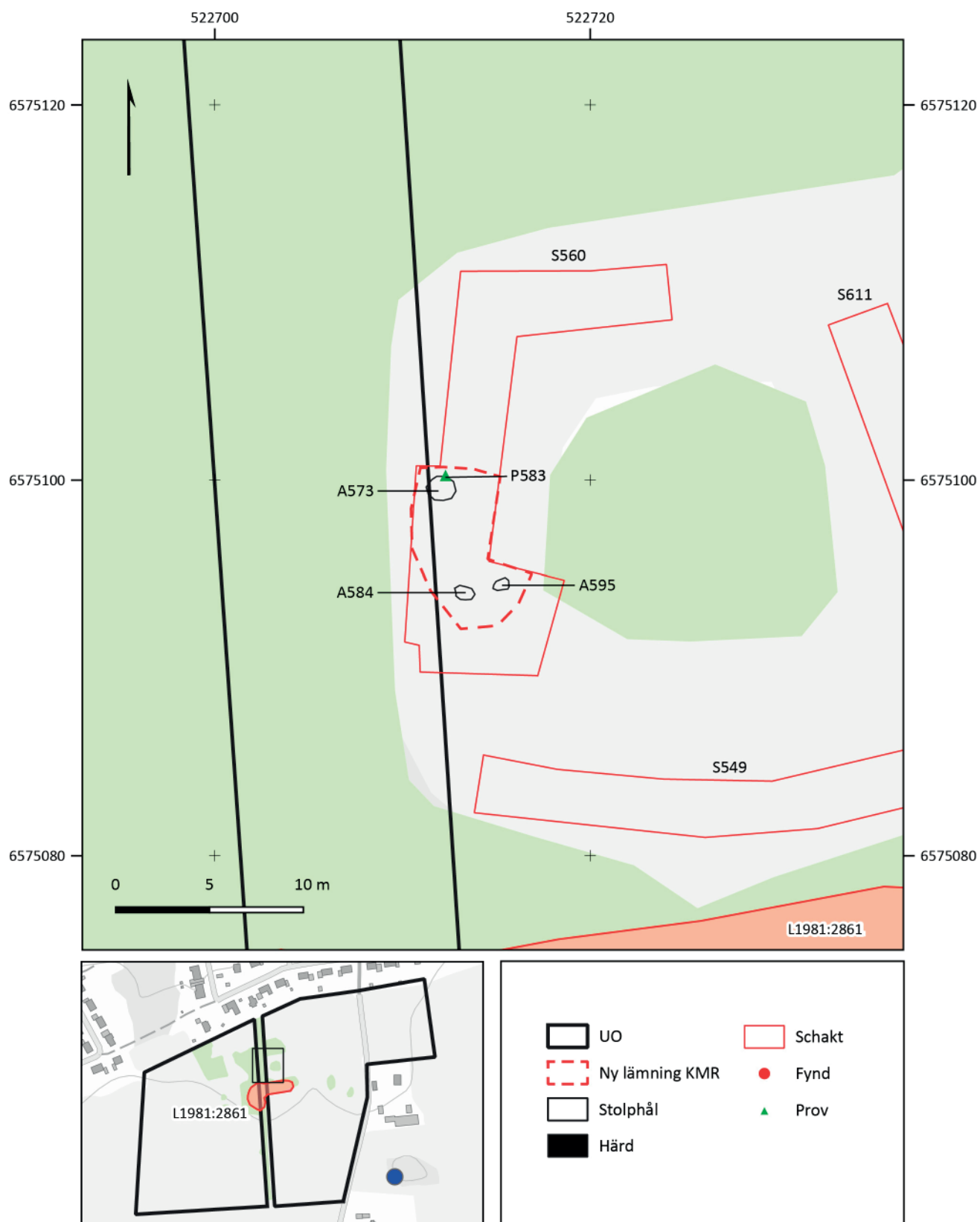
Ytan har avgränsats och registrerats i KMR som ett cirka 9 x 6 meter (N-S) stort boplatsoområde (L2022:10084, fig. 17 och 27). Härden framkom inom en smal remsa mellan det centrala impedimentet med skogsdungen i väster, och ett åkerimpediment med berg i dagen i öster. Ytterligare okända boplatslämningar bedöms kunna finnas västerut, inom skogsdungen, där ingen schaktning företagits.

L2022:10092 – boplatsoområde

Nära den norra gränsen av UO, inom den nordöstra delen av område A, påträffades tre härdar och två stolphål/störhål (fig. 21). Två av härden (A1021, A1037) var ovala, 1,2 x 1,0 meter (N-S) respektive 0,7 x 0,55 meter (NV-SÖ) stora (fig. 22). Den tredje härden (A1110) var rund och cirka 0,4 meter stor.

Kol från härden A1021 skickades för vedarts- och ¹⁴C-analys, som gav en datering till yngre romersk järnålder-folkvandringstid (fig. 25, bilagor 4 och 5 samt vidare nedan).

Stolphålen/störhålen (A1118, A1124) var runda och 0,2 meter stora. Anläggningarna delundersöktes till hälften (50%) i syfte att fastställa antikvarisk status.

Figur 17. Schakt, anläggningar och prover samt preliminär begränsning i KMR för boplatsoområde L2022:10084. Skala 1:300.

Figur 18. Härden A1021. Foto från sydöst.

Inga sammanhängande konstruktioner har kunnat identifieras inom ytan. Anläggningarna har avgränsats och registrerats som ett cirka 16 x 15 meter (N-S) stort boplatsoområde (L2022:10092, fig. 21 och 27).

Ensamliggande anläggningar

Sökschaktning företogs direkt söder om gravfältet L1981:2681 (område B), inom den yta där lösfynd av keramik och en eldspräckt löpare påträffades i samband med fältinventeringen (schakt 500, F2-3, fig. 12). Ingenting av antikvariskt intresse påträffades, vilket kan antas bero på att delar av impedimentet under modern tid har uppodlats, vilket medfört att anläggningar kan ha förstörts. Den enda anläggningen som påträffades utgjordes av ett antaget sentida störhål. Anläggningen undersöktes ej och kvarligg.

Figur 19. Härden A940/L2022:10097. Foto från söder.

Knappt tolv meter väster om gravfältet L1981:2681 (område A) påträffades i schakt 931 en ensamliggande hård (A940/L2022:10097, fig. 19 och 27). Härden var oregelbundet oval och cirka 0,7 x 0,6 meter stor (N-S). Den delundersöktes till hälften (50%) och provtogs i syfte att fastställa antikvarisk status men har ej daterats inom ramen för utredningen.

Fynd

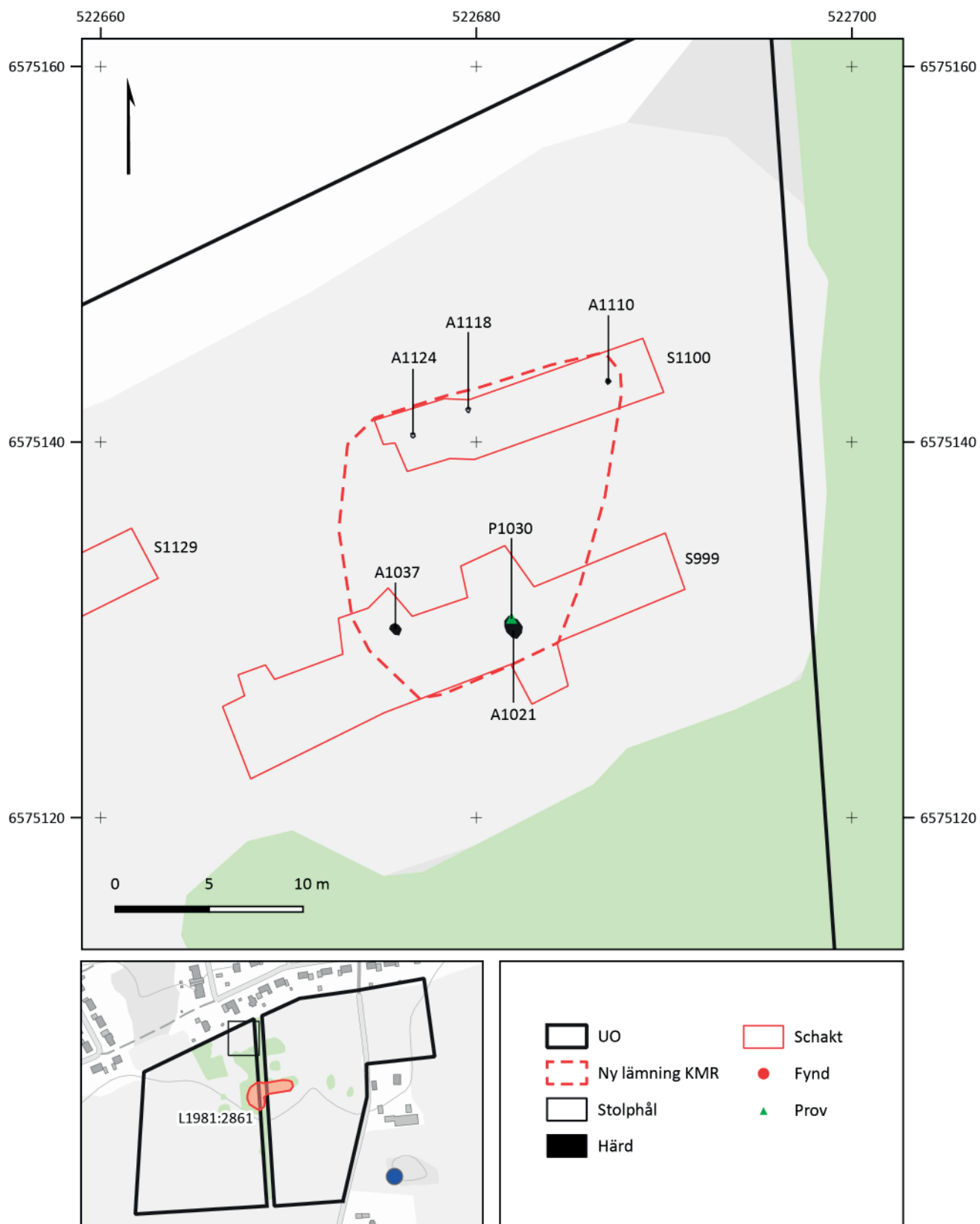
Vid fältinventeringen påträffades tre lösfynd. På knappt fyra meters avstånd från gravfältet L1981:2681 påträffades en bit förhistorisk keramik av A-gods på åkerytan (F2, fig. 9 och 20). Keramikens karaktär indikerar en datering till bronsålder-järnålder. Med tanke på de brons- och järnålderslämningar som påträffats vid tidigare arkeologiska undersökningar i närheten, exempelvis inom Eldvalla bytomt, bedöms flera boplatsslämningar med dateringar som sträcker sig över dessa tidsperioder sannolikt även kunna finnas här, särskilt inom det högt belägna, centrala impedimentet.

Figur 20. Lösfynd av förhistorisk keramik, F2.

Åtta meter sydöst om gravfältet påträffades även ett lösfynd av en fragmenterad, eldspräckt löpare som troligtvis använts som hårdsten (F3, fig. 9 och 22).

Invid ett mindre åkerimpediment inom den östra delen av UO, inom boplatsoområde L2022:7629, påträffades ett ytligt liggande kvartsavslag (F1, fig. 9, 14 och 23). Fyndplatsen är belägen 30,5 m ö h vilket möjliggör en datering till senneolitikum. Inga andra fynd av eventuell stenålderskaraktär påträffades dock vid utredningen och kvartsavslaget kan även härröra

Figur 21. Schakt, anläggningar och prover samt preliminär begränsning i KMR för boplatsoområde L2022:10092. Skala 1:300.

Figur 22. Eldspräckt del av löpare, F3.

Figur 23. Bearbetad kvarts, F1.

från senare tidsperioder. Lösfynden från fältinventeringen indikerar dock att även äldre lämningar än övriga daterade boplatslämningar kan finnas inom UO.

Vid utredningsgrävningen påträffades ytterligare två fynd inom boplatssområde L2022:7629. I schakt 814 påträffades ett mindre fragment keramik på anläggningsnivån (F4, fig. 14 och 24) och i schakt 860 hittades ett ytligt liggande keramikfragment vid framrensningen av hård A733 (F5, fig. 14 och 24). Fynden är till karaktären svåra att datera närmare. Keramiken är i samtliga fall av A-gods men fragmenten är mycket små. Med tanke på var de påträffades kan de rimligen antas höra till samma kronologiska kontext som boplatslämningarna, det vill säga yngre romersk järnålder-folkvandringstid.

Figur 24. Keramikfragment F4 och F5.

Analyser

Vedartsanalyser

Tre prover vedartsanalyserades i syfte att erhålla lämpliga dateringsmaterial inför ^{14}C -analys (bilaga 4). Prov 583, insamlat från hård A573, innehöll små fragment av ek. Prov 748, taget i hård A733, innehöll fragment av gran. Även prov 1030, insamlat från hård A1021, innehöll slutligen gran.

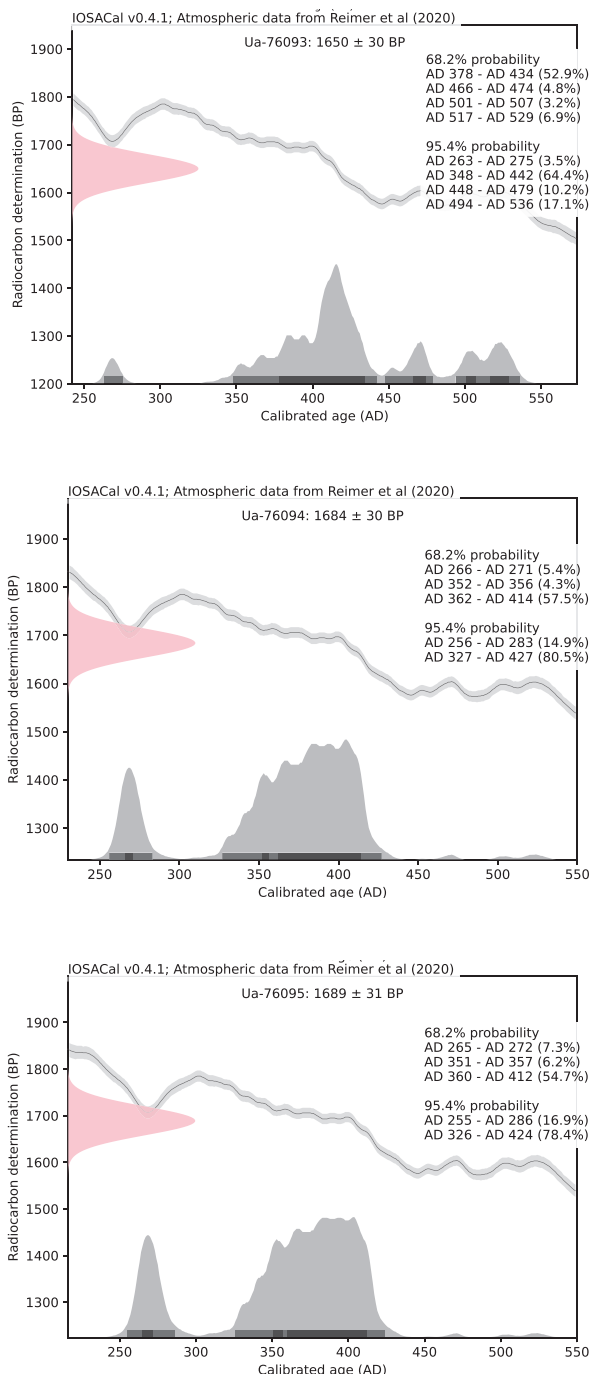
^{14}C -analyser

Material från samtliga tre vedartsanalyserade prover insändes för ^{14}C -analys (bilaga 5).

Provet från hård A1021 inom den norra delen av UO (L2022:10092) daterades till 263–536 e. Kr. (348–442 e. Kr. med 64,4 % sannolikhet), 2 sigma (Ua-76093, fig. 25, bilaga 5). Hård A573, belägen cirka 40 meter sydöst om hård A1021 (L2022:10084), daterades till 255–424 e. Kr. (326–424 e. Kr. med 78,4 % sannolikhet), 2 sigma (Ua-76095, fig. 25, bilaga 5). Hård A733 inom den östra delen av UO (L2022:7629) daterades till 256–427 e. Kr. (327–427 e. Kr. med 80,5 % sannolikhet), 2 sigma (Ua-76094, fig. 25, bilaga 5).

Samtliga analyserade anläggningar daterades därmed till yngre romersk järnålder-folkvandringstid. Att anläggningarna, som är spridda över utredningsområdet, enligt ^{14}C -kalibreringarna faller inom ett förhållandevis väl avgränsat kronologiskt tidsspann, indikerar ett samband och att de utgör delar av en och samma fornlämningsmiljö.

L-nr	Kontext/provnr.	Provnr. lab.	Provmaterial	Okal. ^{14}C ålder BP	^{14}C -ålder kal. 1 σ	^{14}C -ålder kal. 2 σ	Tidsperiod
L2022:10092	A1021/P1030	Ua-76093	Gran, frisk och välvuxen	1650 $\pm$ 30	378-529 e. Kr.	263-536 e. Kr. (348-442 e. Kr. med 64,4 % sannolikhet)	Romersk järnålder-folkvandringstid
L2022:7629	A733/P748	Ua-76094	Gran, frisk och välvuxen ung stam eller gren	1684 $\pm$ 30	266-414 e. Kr.	256-427 e. Kr. (327-427 e. Kr. med 80,5 % sannolikhet)	Romersk järnålder-folkvandringstid
L2022:10084	A573/P583	Ua-76095	Ek, mycket litet prov	1689 $\pm$ 31	265-412 e. Kr.	255-424 e. Kr. (326-424 e. Kr. med 78,4 % sannolikhet)	Romersk järnålder-folkvandringstid

Figur 25. Lista samt diagram över resultatet av respektive ^{14}C -analys.

Kommentar till resultaten

Ett antal intressanta mönster går att urskilja utifrån utredningens resultat. Ett sådant är att lämningarna, som förväntat, inom UO vid sökschaktning återfanns inom de högre liggande terränglägena. Vad gäller den rumsliga spridningen var lämningarna, med undantag av boplatssområdet L2022:7629, också tydligt koncentrerade till ytorna kring det centrala impedimentet med gravfältet L1981:2681. Boplatssområdena L2022:10084 samt L2022:10092, liksom den ensamliggande härden L2022:10097 påträffades alla inom tio meters avstånd från detta impediment. Anläggningarna var också relativt lika till karaktären och består i nuläget uteslutande av härdar samt stolphål/störhål. Avsaknaden av tillhörande kulturlager kan vara en effekt av att marken plöjts hårt i modern tid, då anläggningarna påträffades på cirka 0,2–0,3 meters djup direkt under ett ställvis tunt ploglager.

En härd vardera från de tre boplatssområdena daterades genom ^{14}C -analys. Samtliga faller enligt ^{14}C -kalibreringarna med största statistiska sannolikhet (95,4%) inom tidsspannet 255–536 e. Kr., det vill säga yngre romersk järnålder-folkvandringstid. Detta visar att lämningarna, som påträffades spridda över utredningsområdet, har ett kronologiskt samband och bör ses som delar av samma fornlämningsmiljö. Ett rimligt antagande är att ytterligare lämningar som hör till denna kontext även finns inom impedimentet, där ingen schaktning i dagsläget har genomförts. De påträffade lämningarna och gravfältet L1981:2681 visar att minst två kronologiska tidsskikt finns representerade här, romersk järnålder-folkvandringstid samt yngre järnålder, troligtvis vikingatid. Lösfynden av keramik och kvarts (F1, F2) indikerar att även spår av äldre tidsskikt eventuellt kan finnas spritt bevarade inom området.

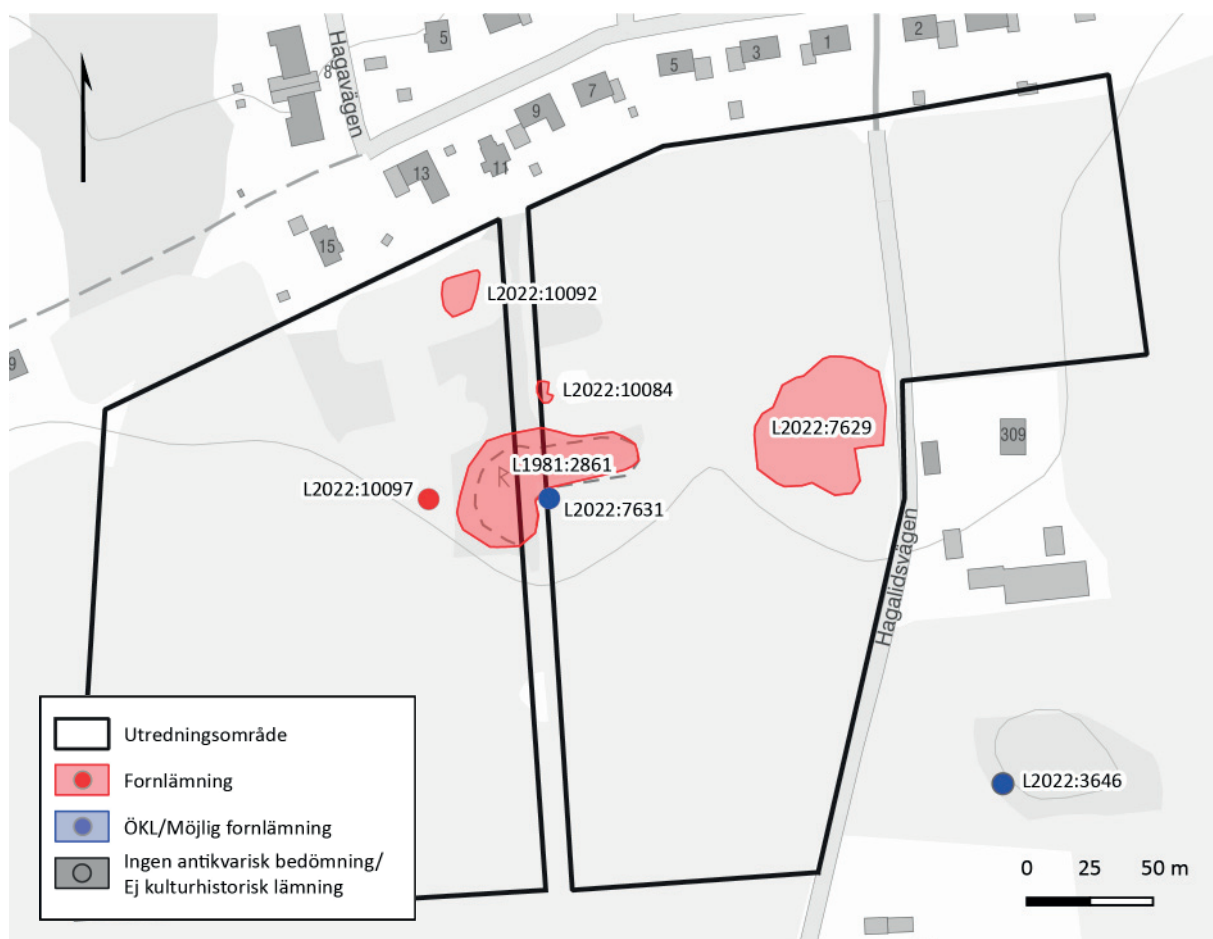
Registrering i KMR

Efter utredningen har fem nya lämningar registrerats i KMR (fig. 26 och 27). Antikvarisk status har föreslagits för samtliga och lämningarna har bedömts utifrån Riksantikvarieämbetets vägledning och lämningstyplista (version 5.0). De nyregistrerade lämningarna utgörs av tre boplatssområden (L2022:7629, L2022:10084, L2022:10092), en härd (L2022:10097) samt en fyndplats (L2022:7631). Boplatssområdena samt härden har bedömts som *fornlämningar* medan fyndplatsen utgör en *övrig kulturhistorisk lämning*.

Vid besiktning av gravfältet L1981:2681 konstaterades slutligen att detta har en något större utbredning mot norr och väster än vad geometrin i KMR visade. Gravfältets utbredning och beskrivning har utifrån detta uppdaterats i KMR (fig. 27).

L-nr	Kontext/fynd	Lämningstyp	Status	Antikvarisk bedömning	Beskrivning
L2022:7629	A720, A733, A922 (härddar), A749, A759, A769, A786, A792, A800, A807, A825, A832, A847, A872, A906 (stolphål)/ F1, 4, 5	Boplatssområde	Delundersökt	Fornlämning	Boplatssområde, 55x50 m (N-S), bestående av 3 härddar och 12 stolphål. Två av härddarna är ovala, 2,5x1,3 m (N-S) respektive 1,8x1,2 m (Ö-V) stora. Den tredje härden är närmast rund, ca 0,7 m stor. Stolphålen har rund-oregelbunden form och är ca 0,5-0,9 m stora. Lämningarna framkom ca 0,15-0,3 m under nuvarande marknivå. Två bitar förhistorisk keramik samt ett kvartsavslag har även påträffats inom ytan. Lämningen är endast preliminärt avgränsad. En av härddarna har daterats till romersk järnålder-folkvandringstid (256-427 e. Kr.) genom ¹⁴ C-analys.
L2022:7631	F2, 3	Fyndplats	Ej undersökt	Övrig kulturhistorisk lämning	Fyndplats för 1 bit förhistorisk keramik. Ca 20 m åt S påträffades även en del av en eldspräckt löpare. Båda fynden låg ytligt exponerade i ploglagret och påträffades vid en arkeologisk utredning år 2022.
L2022:10084	A573, A584, A595 (härddar)	Boplatssområde	Ej undersökt	Fornlämning	Boplatssområde, 9x6 m (N-S), bestående av 3 härddar. Två av härddarna är ovala, 0,9x0,7 m (Ö-V) respektive 1,2x0,7 m (Ö-V) stora. Den tredje härden är närmast rund, ca 1,3x1,2 m (Ö-V) stor. Lämningarna framkom ca 0,25-0,35 m under nuvarande marknivå. Boplatssområdet är endast preliminärt avgränsat. En av härddarna har daterats till romersk järnålder-folkvandringstid (255-424 e. Kr.) genom ¹⁴ C-analys.
L2022:10092	A1021, A1037, A1110 (härddar), A1118, A1124 (stolphål/störhåll)	Boplatssområde	Delundersökt	Fornlämning	Boplatssområde, 16x15 m (N-S), bestående av 3 härddar och 2 stolphål. Två av härddarna är ovala, 1,2x1,0 m (N-S) respektive 0,7x0,55 m (NV-SÖ) stora. Den tredje härden är rund, ca 0,4 m stor. Stolphålen är runda och ca 0,2 m stora. Lämningarna framkom ca 0,2-0,3 m under nuvarande marknivå. Lämningen är endast preliminärt avgränsad. En av härddarna har daterats till romersk järnålder-folkvandringstid (263-536 e. Kr.) genom ¹⁴ C-analys.
L2022:10097	A940 (hård)	Hård	Delundersökt	Fornlämning	Hård, närmast oval, 0,7x0,6 m (N-S). Fyllning av gråbrun, sotig silt med enstaka kolstycken och måttligt med skärvig sten och enstaka bränd lera. Påträffades vid en arkeologisk utredning år 2022, ca 0,3 m under nuvarande marknivå.

Figur 26. Tabell över nya lämningar registrerade i KMR i samband med utredningen.

Figur 27. Nya och justerade registreringar i KMR efter utredningens resultat. Tidigare utbredning av gravfältet L1981:2861 markerad med streckad linje. Skala 1:3000.

Utvärdering av undersökningsplan

Utredningens syfte var att ta reda på om fornlämningar berördes av det planerade arbetsföretaget, samt att preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Utredningens syfte anses med hänvisning till presenterade resultat vara uppfyllt.

Inga större avvikelser har gjorts från undersökningsplanen. Vid utredningsgrävningen grävdes totalt cirka 2,5% av UO, vilket således är något mer än de 2% som angavs i under-

sökningsplanen. Den utökade schaktningen bedömdes dock vara nödvändig för att täcka alla möjliga boplatslägen samt för att preliminärt avgränsa lämningarna.

Referenser

Skriftliga källor

- Apel, J. 1996.** Skumparberget 1 och 2. en mesolitisk aktivitetsyta och tidigneolitiska trattbägarlokaler vid Skumparberget i Glanshammar sn, Örebro län, Närke (för- och slutundersökningsrapport). Arkeologikonsult AB.
- Bergold, H. och Ramström, A. 2000.** Skogshyddans soldattorp och förhistoriska boplatsen vid Eldvalla gård. E18/E20. Närke; Glanshammars socken; Eldvalla 1:1, 5:1 och Skogshyddan 1:1; RAÄ 188 och 191. Dokumentation av fältarbetsfasen 2000:4. UV Bergslagen. Riksantikvarieämbetet.
- Calissendorf, K. & Larsson, A. 1998.** Ortnamn i Närke. Höskolan i Örebro.
- Frölund, P. 1999.** Graven i Eldvalla. E18/E20. Närke, Glanshammars socken, Eldvalla 1:1, RAÄ 29. Arkeologisk undersökning, UV Bergslagen rapport 1999:5. Riksantikvarieämbetet.
- Hed Jakobsson, A. 2012.** Bygder och gemenskap i Närke. I: En resa genom Närke i tid och rum – artiklar om arkeologin längs med E18 väster om Örebro. Skrifter från Arkeologikonsult nr 2. Upplands Väsby.
- Jonsson, R. 2023.** Glanshammar-Sticksjö. Arkeologisk utredning. Uppdrag arkeologi rapport 2023/2.
- Karlenby, L. 2014.** Utredningsgrävning för gång- och cykelväg mellan Glanshammar och Myrö. Arkeologisk utredning etapp 2. Arkeologgruppen rapport 2014:29.
- Karlenby, L. 2016a.** Arkeologi längs Glanshammarsvägen. Förundersökning och kompletterande utredning inför bygget av gång- och cykelväg mellan Glanshammar och Myrö, Glanshammars och Rinkaby socknar, Örebro kommun, Närke. Arkeologgruppen rapport 2016:14.
- Karlenby, L. 2016b.** Gäddeby i Glanshammar. Arkeologisk utredning inför anläggande av nytt avlopp inom fastigheten Gäddeby 1:1, Glanshammars socken, Örebro kommun, Närke. Arkeologgruppen rapport 2016:32.
- Karlenby, L. 2018.** Arkeologisk utredning inför anläggandet av vatten- och avloppsledning mellan Rinkaby och Glanshammar. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Rinkaby och Glanshammars socknar, Örebro kommun, Närke. Arkeologgruppen rapport 2018:36.
- Karlenby, L. 2019.** Mindre boplatsslämning i Glanshammar. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. L2019:5874; L2019:5880, Rinkaby 3:6, Glanshammar socken, Örebro kommun, Närke. Arkeologgruppen rapport 2019:59.
- Knabe, E. 2014.** Skräpgrop i Husby 7:2. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Glanshammar 33:1 och 185:1 i Glanshammar socken, Örebro kommun i Närke. Arkeologgruppen rapport 2014:30.
- Lindkvist, A. 2003.** Husby i Glanshammar. I: (red. Karlenby, L.) Mittens rike: Arkeologiska berättelser från Närke. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar skrifter nr 50.
- Luthander, A. 1994.** Örebro-Alväng. E18/E20. Fellingsbro, Glanshammar, Lillkyrka och Rinkaby socknar, Örebro stad, Närke. Dnr 421- 6417-1994. Arkeologisk utredning etapp 2. UV Stockholm, Rapport 1994:79. Riksantikvarieämbetet.
- Luthander, A. 2005.** Trafikplats Munkatorp. Väg 823 samt lokalvägar Närke; Glanshammars, Hovsta, Lillkyrka och Rinkaby socknar samt Örebro stadsområde Dnr 421-3927-1995 och 421-5625-1996. UV Bergslagen rapport 2005:7. Riksantikvarieämbetet.
- Ramström, A. 2014.** Inventering för gång- och cykelväg mellan Glanshammar och Myrö. Arkeologisk utredning etapp 1. Glanshammar och Rinkaby socknar, Örebro län och kommun, Närke. Arkeologgruppen rapport 2014:10.
- Rundkvist, M. 2021a.** Publika arkeologiska insatser i form av metallsökning vid Storsicke i Glanshammar, oktober 2021. Undersökningsrapport. Ströfynd från järnåldern och senare intill dagens bytomt. Storsicke 2:3 m.fl. L1981:2980 = Raä 70 m.fl. Lst dnr 431-1733- 2021. Örebro läns museum.
- Rundkvist, M. 2021b.** Metallsökeri vid Husby i Glanshammar, april och september 2021. Undersökningsrapport. Boplat från den yngre järnåldern intill dagens bytomt. Husby 7:2, 8:1; Glanshammars-Via 1:11. L1981:2873, Raä Glanshammar 33. Lst dnr 431-1733-2021. Örebro läns museum.
- Rönngren, J. 2017.** Vatten- och avloppsledning mellan Glanshammar och Grythem. Glanshammar och Lillkyrka socknar, Örebro kommun, Närke. Arkeologgruppen rapport 2017:01. Örebro.

Rönngren, J. & Ramström, A. 2019. Vägbank i Glanshammar. Arkeologisk utredning etapp 2. Glanshammar 7:2 och 7:3, Glanshammar socken, Närke. Arkeologgruppen rapport 2019:11.

Arkivmaterial

Örebro läns museums arkiv

Lindqvist, O. 1968. Ang. försl. t. ändr. o. utvidgn. av bpl för del av Glanshammars samhälle (Eldvalla 217, m.fl.). Dnr 701/68 OL/BG.

Digitala källor

Historiska museet. Föremålsdatabas. <http://mis.historiska.se/mis/sok/sok.asp>. Åtkomst 2022-09-13.

Institutet för språk och folkminnen (ISOF). Ortnamnsregistret. <https://www.isof.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret-beta.html>. Åtkomst 2022-09-06.

Lantmäteriet. Referensår 1960 & 1975. Genom WMS-tjänst. <https://opendata.lantmateriet.se/#apis>. Åtkomst 2022-09-06.

Sveriges geologiska undersökning (SGU). Berggrundskartan. Genom WMS-tjänst <https://resource.sgu.se/service/wms/130/berggrund-50-250-tusen>. Åtkomst 2022-09-06.

Sveriges geologiska undersökning (SGU). Jordartskartan. Genom WMS-tjänst. <https://resource.sgu.se/service/wms/130/jordarter-25-100-tusen>. Åtkomst 2022-09-06.

Sveriges geologiska undersökning (SGU). Strandförskjutningsmodell. <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-strandforskjutningsmodell.html>. Åtkomst 2022-09-14.

Kartmaterial

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK)

Akt J112-73-22. Häradsekonomiska kartan Glanshammar 73-22. År 1864-67.

Akt J243-73-1. Generalstabskartan Örebro 73-1. År 1840.

Akt J133-10F5f58. Ekonomiska kartan Glanshammar. År 1958.

Akt J133-10F5f83. Ekonomiska kartan Glanshammar. År 1983.

Lantmäterimyndigheternas arkiv (LMA)

Akt 18-gla-68. Laga skifte Eldvalla. År 1833.

Akt 18-gla-71. Hemmansklyvning Eldvalla 2:2. År 1836.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA)

Akt S7. Geografisk karta. I närike belägna del av hjälmaren. Årtal saknas. Lantmätare Gabriel thoring.

Akt S10. Geografisk karta Nerike. År 1688. Lantmätare Gabriel thoring.

Akt S18-9:1. Laga skifte Eldvalla nr 1-3. År 1832. Lantmätare Nils fredrik vilhelm lagerholm.

Sveriges Geologiska Undersökning (SGU)

Aa 48 Geologiska kartbladet Örebro. År 1872. Utförd av Otto Gumælius.

Muntliga uppgifter

Alf Johansson. Ordförande Glanshammars sockenmagasin. Telefonsamtal 2022-10-10.

Katharina Holmberg. Samlingsassistent Örebro läns museum. E-post mottaget 2022-09-29.

Katharina Holmberg. Samlingsassistent Örebro läns museum. E-post mottaget 2022-10-07.

Bilagor

1. Schakttabell
2. Anläggningstabell
3. Fyndlista
4. Vedartsanalyser
5. ^{14}C -analyser

Bilaga 1. Schakttabell

Nr	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning	Fynd	Anläggning	X koord.	Y koord.	Höjd m
500	96,1	0,3-0,45	Schakt, 25 m l och 3-4,5 m br (N-S). 0,3-0,45 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt med inslag av brun grusig morän (0,25-0,3 m tj). Botten av gulbrun, siltig morän med inslag av större sten och block, 0,5 m st. I schaktet finns en osäker hård A508. Dike i S.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575042	522716	30-32
522	54,3	0,35-0,45	Schakt, 14 m l och 3-5 m br (N-S). 0,35-0,45 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt med litet inslag av brun grusig morän (0,3 m tj). Botten av brun silt med inslag av morängrus. I schaktet finns spår av avbränning i form av sotfläckar med flammigt innehåll utan skörbränd/skärvig sten samt med delvis obränt trä. Fynd av 1 sentida spik.		A530 - sentida störhål	6575034	522732	30-30,5
536	23,4	0,35-0,4	Schakt, 7,5 m l och 3-3,5 m br (N-S). 0,35-0,4 m dj. Överst ploglager av brun, myllig silt (0,2 m tj i N, 0,3 m tj i S). Botten av brun ljusgulbrun siltig morän.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575057	522729	31-32
540	63,5	0,25-0,6	Schakt, 21,5 m l och 3 m br (N-S). 0,25-0,6 m dj (djupast i S). Överst ploglager av brun myllig silt (0,2 m tj i N, 0,35 m tj i S). Botten av ljusbrun sandig silt. I N delen av schaktet fanns spår av avbränning i form av sotfläckar med flammigt innehåll av sot, kol och obränt trä. Tegelfnyk och en hästskosöm påträffades ända ner mot schaktets botten.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575053	522743	30-31,5
549	72,8	0,1-0,4	Schakt förlagt inom äldre åkergip. 24,5 m l och 3 m br (Ö-V). 0,1-0,4 m dj (0,1 m dj vid berghäll). I V äldre ploglager av brungrå, myllig silt (upp till 0,15 m tj). I V halvan framkom därunder berghäll ytligt. I botten fanns ljusgul, sandig och mjäll silt på berghällen. Enstaka block, 0,6-1,0 m st.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575083	522727	33-33,5
555	34	0,4-0,5	Schakt, 11 m l och 3 m br (NNV-SSÖ). 0,4-0,5 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusbrun sandig silt med något inslag av morängrus. Enstaka tegelfnyk påträffades ner mot schaktets botten.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575064	522759	30-31

Nr	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Fynd	Anläggning	X koord.	Y koord.	Höjd m
560	125	0,3-0,5	Schakt, polyformt, 21x3-8,5 m (N-S), 11x3-3,5 m (Ö-V) m. 0,3-0,5 m dj. Förlagt till äldre åkermark/hagmark. Överst äldre ploglager av gråbrun myllig silt (0,1-0,2 m tj). I botten ljus gulbrun sandig och siltig morän. I S fanns enstaka block, 0,5-0,6 m st.		A573, A584, A595 (hårdar)	6575101	522715	33-34
611	60,3	0,3-0,4	Schakt, 16 m l och 3,5-5 m br (NNV-SSÖ). 0,3-0,4 m dj. Beläget i gränsland mellan äldre och modern åkermark. Överst ploglager av gråbrun myllig silt (0,2-0,3 m tj). Botten av ljusbrun sandig, siltig morän med inslag av block, 0,4-0,5 m st. I S framkom uppstickande berghäll. Spår av avbränning i form av bränd vegetation samt en eldsprängd sten.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575101	522737	32,5-33,5
620	25,9	0,35-0,55	Schakt, 9 m l och 3 m br (N-S). 0,35-0,55 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3-0,4 m tj). Därunder äldre odlingslager av brun, ställvis sotig silt med tegelfnyk genom hela lagret (0,05-0,15 m tj). Botten av ljusbrun silt med inslag av morän och lera.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575097	522757	31,5-32
624	34,2	0,35-0,4	Schakt, 11 m l och 3 m br (N-S). 0,35-0,4 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Därunder äldre odlingslager av brun, ställvis sotig silt med tegelfnyk genom hela lagret (0,05-0,1 m tj). Botten av ljusbrun sandig silt.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575119	522752	32-32,5
634	29,2	0,3-0,5	Schakt, 9,5 m l och 3 m br (VNV-ÖSÖ). 0,3-0,5 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3-0,35m tj). Därunder äldre odlingslager av brun, ställvis sotig silt med tegelfnyk genom hela lagret (upp till 0,15 m tj). Botten av ljusbrun lerig silt. Ett dike centralt. Fynd av tråddragen spik och 1900-talsporslin.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575142	522737	33
642	46	0,4	Schakt, 15 m l och 3 m br (NNV-SSÖ). 0,4m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,4m tj). Botten av ljusbrun siltig morän med inslag av sand. Centralt i schaktet fanns spår av vegetationsbrand/avbränning. I N delen fanns 2 jordfasta block. Ett metalledetektorfynd av en äldre hästsko (ej tillvaratagen).		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575149	522716	33,5-34

Nr	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Fynd	Anläggning	X koord.	Y koord.	Höjd m
646	50,3	0,3-0,5	Schakt, 16,5 m l och 3 m br (VNV-ÖSÖ). 0,3-0,5 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Därunder äldre odlingslager av brun, ställvis sotig silt med tegelfnyk genom hela lagret (upp till 0,2 m tj). Botten av ljusbrun silt. 2 diken korsar schaktet.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575162	522733	32,5-33,5
658	39,6	0,4	Schakt, 13 m l och 3 m br (NNV-SSÖ). 0,4 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusbrun silt. Centralt finns ett område med morän vilket är en del av den intilliggande impedimentmarken i V. Liten vegetationsbrand centralt.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575068	522839	30,5-31,5
662	33,4	0,4	Schakt, 10,5 m l och 3 m br (NNÖ-SSV). 0,4 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusbrun siltig morän med inslag av sand. Enstaka block, 0,3-0,5 m st. Ett spår av vegetationsbrand.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575055	522819	30-30,5
814	72,4	0,3-0,4	Schakt, 23 m l och 3,5 m br (N-S). 0,3-0,4 dj. Överst ploglager av brun myllig silt (0,2-0,25 m tj). Botten av ljusbrun, sandig siltig morän. Anläggningsdjup ca 0,2-0,25 m. Schaktet innehåller rikligt med moränsten vilket försvårar tolkningen/urskiljandet av anläggningarna. Fynd av yngre rödgods i ploglagret (ej tillvarataget).	F4	A825, A832, A840, A847, A872 (stolphål)	6575079	522814	31-31,5
860	117,5	0,2-0,3	Schakt, 16 m l, upp till 10 m br (N-S). 0,2-0,3 m dj. Överst ploglager av brun myllig silt. Botten av omväxlande brun, siltig morän innehållande rikligt med sten, och brun, sandig silt. Anläggningsdjup ca 0,2-0,3 m. Schaktet innehåller rikligt med moränsten vilket försvårar tolkningen/urskiljandet av anläggningarna. Metalldetektorfynd av en bit järnslag (ej tillvarataget).	F5	A720, A733 (hårdar), A749, A759, A769, A786, A792, A800, A807 (stolphål)	6575075	522827	31-31,5
879	42,6	0,4	Schakt, 13,5 m l, 3 m br (NÖ-SV). 0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Därunder brun silt med inslag av lera. Ett dike korsar schaktet.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575053	522804	29,5-30,5
890	43,3	0,3-0,4	Schakt, 13,5 m l, 3 m br (N-S). 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj) med brun lera. Botten av silt med ett stråk av brun lera. Enstaka stenar är ca 0,3-0,4 m st, mot impedimentet i Ö.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575073	522795	30

Nr	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Fynd	Anläggning	X koord.	Y koord.	Höjd m
894	35,3	0,3-0,45	Schakt, 11 m l, 3 m br (NNV-SSÖ). 0,3-0,45 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av mörkbrun, lerig silt. Enstaka grussten.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575096	522802	31
898	30,8	0,4-0,45	Schakt, 11 m l, 3 m br (NNV-SSÖ). 0,4-0,45 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusbrun-mörkflammig sandig silt. Spår av odlingslager i form av mörka stråk.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575108	522814	31-31,5
902	53,7	0,3-0,4	Schakt, 19 m l, 3 m br (NNV-SSÖ). 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). I schaktets S halva utgjordes botten av brun, siltig morän innehållande rikligt med sten. I schaktets N halva utgjordes botten av brun silt med inslag av lera.		A906 (stolphål)	6575109	522826	31,5-32
914	75,4	0,35-0,5	Schakt, 24,5 m l, 3 m br (NNÖ-S). 0,35-0,5 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av mestadels ljusbrun silt med inslag av sand. I S finns ett stråk av brun siltig morän med enstaka sten, 0,25 m st.		A922 (hård)	6575103	522837	31,5-32
931	71,3	0,3-0,4	Schakt, 19,5 m l, 3-5 m br (N-S). 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusbrun silt. Centralt finns ett stråk av morän med rikligt med stenar i blandad storlek.		A940 (hård)	6575053	522668	29,5-30,5
949	21,4	0,35	Schakt, 12,5 m l, 2 m br (N-S). 0,35 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av brun silt med enstaka mindre stenar.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575055	522661	30-30,5
953	28,8	0,3-0,4	Schakt, 10 m l, 3 m br (Ö-V). 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,25-0,3 m tj). Botten av ljusbrun/gul siltig morän. Metalldetektorfynd av en hästskosöm (ej tillvarataget).		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575069	522648	30,5
959	11,6	0,4-0,5	Schakt, 7 m l, 2 m br (Ö-V). 0,4-0,5 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,25-0,3 m tj). Botten av brun siltig morän.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575070	522667	30,5
963	21	0,3	Schakt, 7 m l, 3 m br (ÖNÖ-VSV). Beläget i äldre åkermark som inte brukas idag. 0,3 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt med inslag av morän (0,2 m tj). Botten av gulbrun siltig morän.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575084	522680	31,5-32

Nr	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Fynd	Anläggning	X koord.	Y koord.	Höjd m
967	48,6	0,3-0,35	Schakt, 17 m l, 3 m br (NNV-S). Beläget i äldre åkermark som inte brukas idag. 0,3-0,35 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt med inslag av morän (0,25 m tj). Botten av brun siltig morän innehållande enstaka rundade markfasta stenar, 0,4-0,5 m st.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575101	522662	31,5-32
973	62,4	0,35	Schakt, 20,5 m l, 3 m br (NNÖ-SSV). 0,35 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,25-0,3 m tj). Botten av gulbrun silt med inslag av morän. Centralt finns ett täckdike fyllt med rundad och skarpkantad sten.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575048	522637	29-30
981	25,9	0,35-0,5	Schakt, 9 m l, 3 m br (Ö-V). 0,35-0,5 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,25-0,3 m tj). Botten av ljusbrun silt med inslag av morän.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575032	522668	29,5
985	46,2	0,3-0,4	Schakt, 14,5 m l, 3 m br (Ö-V). 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt med inslag av morän (0,25-0,3 m tj). Botten av ljusbrun siltig morän.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575022	522693	29,5-30
989	43,3	0,4	Schakt, 14,5 m l, 3 m br (VNV-ÖSÖ). 0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av brun silt med inslag av morän i Ö. Centralt finns ett täckdike.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575003	522686	29
999	115,2	0,3-0,4	Schakt, 25,5 m l, 3-6 m br (VSV-ÖNÖ). Beläget i äldre åkermark som inte brukas idag. 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,25-0,3 m tj). Botten av ljusbrun siltig morän innehållande enstaka större stenar och 2 jordfasta block. Anläggningsdjup ca 0,3 m.		A1021, A1037 (hårdar)	6575129	522678	32,5-33
1100	45,6	0,3-0,4	Schakt, 15 m l, 3 m br (VSV-ÖNÖ). Beläget i äldre åkermark som inte brukas idag. 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,25 m tj) med inslag av morän. Botten av ljusbrun morän med inslag av sten. Anläggningsdjup ca 0,3 m.		A1110 (hård), A1118, A1124 (stolphål/störhål)	6575142	522682	33-34
1129	50,5	0,4	Schakt, 16,5 m l, 3 m br (VSV-ÖNÖ). Beläget i äldre åkermark som inte brukas idag. 0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,25 m tj) med inslag av morän. Botten av ljusgulbrun morän. Sotfläckar efter avbränning.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575130	522655	32-33
1140	61	0,3-0,35	Schakt, 18 m l, 3-4,5 m br (NNV-SSÖ). 0,3-0,35 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av brun silt. Ett tvärsgående dike samt 2 eldsprängda block (spår efter stenröjning) framkom.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575095	522601	30-31

Nr	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Fynd	Anläggning	X koord.	Y koord.	Höjd m
1155	49	0,4	Schakt, 15,5 m l, 3 m br (N-S). 0,3-0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusbrun silt.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575087	522583	30-30,5
1172	69,9	0,4	Schakt, 22 m l, 3 m br (N-S). 0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusbrun silt.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575078	522565	29,5-30,5
1178	18	0,4	Schakt, 10 m l, 2 m br (ÖNÖ-VSV). 0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av brun silt med inslag av morän i Ö och V.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575048	522832	30
1182	76,9	0,4-0,5	Schakt, 25 m l, 3 m br (Ö-V). 0,4-0,5 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusgul silt med inslag av sand. Schaktet korsas av 3 diken.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575128	522827	31-31,5
1200	16,6	0,4	Schakt, 10 m l, 2 m br (VSV-ÖNÖ). 0,4 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av brun silt med inslag av sand och mindre stenar.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575104	522868	31,5
1204	19,7	0,4-0,5	Schakt, 11 m l, 2 m br (Ö-V). 0,4-0,5 m djupt. Överst ploglager av brun myllig silt (0,3 m tj). Botten av ljusgul/brun sandig silt. Fynd av tegel i ploglagret.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575110	522893	30,5
1208	21	0,3	Schakt, 12,5 m l, 2 m br (Ö-V). 0,3 m djupt. Överst ploglager av brun myllig lera (0,25 m tj). Botten av brun, kompakt lera.		Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.	6575205	522908	31

Bilaga 2. Anläggningar

ID	Typ	Storlek (m)	Status	Djup (m)	Beskrivning	Datering	Antikvarisk bedömning	L-nr
530	Störhål	0,25	Ej undersökt		Störhål, runt, 0,25 m i diameter. Fyra synliga skoningsstenar, 0,08x0,12 m stora. Tolkas som ett sentida störhål. Ej undersökt.		Ej fornlämning	Registreras ej
573	Härd	1,3x1,2	Ej undersökt		Härd, rund, 1,3x1,2 m (Ö-V). Fyllning av grå sotig silt, rikligt med skärvsten och enstaka fnyk av bränd lera. Innehåller till synes mestadels sot och mycket lite rent kol. Fynd av tegel ytligt. Framkom 0,25 m under nuvarande marknivå.	Romersk järnålder folkvandringstid	Fornlämning	L2022:10084
584	Härd	1,2x0,7	Ej undersökt		Härd, oval, 1,2x0,7 m (Ö-V). Fyllning av gråsvart sotig silt och rikligt med skärvsten. Innehåller till synes mestadels sot och mycket lite rent kol. Framkom 0,35 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:10084
595	Härd	0,9x0,7	Ej undersökt		Härd, oval-oregelbunden, 0,9x0,7 m (Ö-V). Fyllning av gråbrun sotig silt och sparsamt med skärvsten. En större sten, 0,25 m st, finns i fyllningen. Härden synes utgöras av ett tunt skikt och ser ut att mestadels innehålla sot och mycket lite rent kol. Framkom 0,3 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:10084
720	Härd	1,8x1,2	Ej undersökt		Härd, oval, 1,8x1,2 m (Ö-V). Fyllning av svart-brunflammig, sotig silt och måttligt med skärvsten. Innehåller till synes mestadels sot och få kolstycken. Svårt plogskadad. Ser ut att utgöras av ett tunt lager. Framkom 0,15 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
733	Härd	2,5x1,3	Ej undersökt		Härd, oval, 2,5x1,3 m (N-S). Fyllning av svart/brun sotig silt och rikligt med skärvig och skörbränd sten. Bränd lera syns ytligt i ytterkanten. Tegelfnyk i ytan (infiltration från ploglagret). Framkom 0,25 m under nuvarande marknivå.	Romersk järnålder folkvandringstid	Fornlämning	L2022:7629
749	Stolphål	0,9x0,9	Ej undersökt		Stolphål, runt, 0,9x0,9 m. Fyllning av brun sandig silt och skoningssten av 0,15-0,3 m st skarpkantad sten. Framkom 0,25 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
759	Stolphål	0,9x0,8	Ej undersökt		Stolphål, runt-oregelbundet, 0,9x0,8 m (Ö-V). Fyllning av brun sandig silt och skoningssten av 0,2-0,35 m st rundad sten. En sten ligger något decentralt. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
769	Stolphål	0,55x0,55	Ej undersökt		Stolphål, runt, 0,55x0,55 m. Fyllning av brun sandig silt och skoningssten av 0,08-0,15 m st rundade stenar. Framkom 0,25 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
786	Stolphål	0,55x0,55	Ej undersökt		Stolphål, runt, 0,55x0,55 m. Skoningssten av 0,15-0,25 m st rundade stenar. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
792	Stolphål	0,6x0,6	Ej undersökt		Stolphål (?), runt-oregelbundet, 0,6x0,6 m. Skoningssten av 0,12-0,25 m st stenar. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå. Något osäkert.		Fornlämning	L2022:7629
800	Stolphål	0,6x0,55	Ej undersökt		Stolphål, runt-oregelbundet, 0,6x0,55 m (N-S). Skoningssten av 0,15-0,2 m st rundade stenar samt en 0,45 m l rundad sten. Framkom 0,15 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
807	Stolphål	0,6x0,6	Ej undersökt		Stolphål (?) runt, 0,6x0,6 m. Skoningssten av 0,1-0,3 m st rundade stenar. Framkom 0,15 m under nuvarande marknivå. Något osäkert.		Fornlämning	L2022:7629

ID	Typ	Storlek (m)	Status	Djup (m)	Beskrivning	Datering	Antikvarisk bedömning	L-nr
825	Stolphål	0,5x0,5	Ej undersökt		Stolphål, runt, 0,5x0,5 m. Två rundade skoningsstenar, 0,2-0,35 m st. Synlig färgning efter stolpnedgrävning, av brun silt. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
832	Stolphål	0,7x0,7	Ej undersökt		Stolphål (?), runt-ovalt, 0,7x0,7 m. Två rundade skoningsstenar, 0,35-0,45 m st. Antydning till mörkfärgning. Framkom 0,1 m under nuvarande marknivå. Något osäkert.		Fornlämning	L2022:7629
847	Stolphål	0,5x0,5	Ej undersökt		Stolphål, runt, 0,5x0,5 m. En rundad skoningssten, 0,25 m st. Färgning efter stolpnedgrävning, av brun silt. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
872	Stolphål	0,5x0,5	Ej undersökt		Stolphål, runt, 0,5x0,5 m. Två rundade skoningsstenar, 0,3 m st. Färgning efter stolpnedgrävning centralt, av brun silt. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
906	Stolphål	0,7x0,7	Ej undersökt		Stolphål, runt, 0,7x0,7 m. Fyra rundade skoningsstenar, 0,2-0,3 m st. Framkom 0,3 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
922	Härd	0,7x0,7	Delundersökt (50 %)	0,1	Härd, närmast rund, 0,7x0,7 m. Fyllning av gråsvart sotig silt, kol och rikligt med skärvig sten. Belägen i brun, sandig silt. Delundersökt (50 %). 0,1 m djup. Framkom 0,3 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:7629
940	Härd	0,7x0,6	Delundersökt (50 %)	0,1	Härd, oregelbunden-oval, 0,7x0,6 m (N-S). Något otydlig i ytan. Fyllning av gråbrun, något sotig silt med enstaka kolstycken och måttligt med skärvig sten. Plogskadad. Delundersökt (50 %). 0,1 m djup. Enstaka bränd lera framkom i botten. Framkom 0,3 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:10097
1021	Härd	1,2x1,0	Ej undersökt		Härd, oval-rund, 1,2x1,0 m (N-S). Fyllning av gråbrun-svart silt med sparsamt av skärvig sten och mycket sparsamt med kol. Synes vara urlakad. I Ö enstaka rundade stenar, ca 0,15 m st. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå.	Romersk järnålder-folkvandringstid	Fornlämning	L2022:10092
1037	Härd	0,7x0,55	Ej undersökt		Härd, oval, 0,7x0,55 m (NV-SÖ). Fyllning av svart sotig silt, rikligt med skärvig och skörbränd sten. Framkom 0,2 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:10092
1110	Härd	0,4x0,4	Ej undersökt		Härd (?), rund, 0,4x0,4 m. Fyllning av sotig silt, rikligt med skärvig och skörbränd sten. Framkom 0,3 m under nuvarande marknivå. Något osäker anläggning.		Fornlämning	L2022:10092
1118	Stolphål	0,2x0,2	Delundersökt (50 %)	0,1	Stolphål/störhål (?), runt, 0,2x0,2 m (osäker utbredning). Färgning efter stör och två intilliggande stenar (rundade, 0,1-0,12 m st) som kan ha utgjort skoningssten. Delundersökt (50 %). 0,1 m djupt. Framkom 0,3 m under nuvarande marknivå. Mycket osäker anläggning.		Fornlämning	L2022:10092
1124	Stolphål	0,2x0,2	Delundersökt (50 %)	0,1	Stolphål/störhål, runt, 0,2x0,2 m. Fyllning av något sotig silt och 3 skärviga, något skörbrända stenar (0,05-0,15 m st). Delundersökt (50 %). 0,1 m djupt. Framkom 0,3 m under nuvarande marknivå.		Fornlämning	L2022:10092

Bilaga 3. Fyndlista

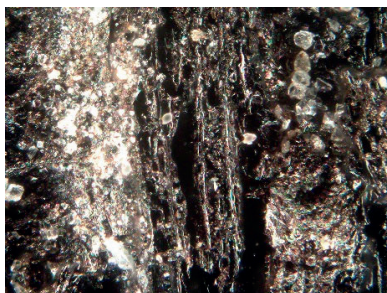
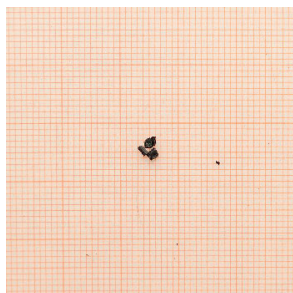
Nr	L-nr KMR	Kontext	Material	Sakord	Antal	Fragm.grad	Vikt (g)	Beskrivning	M ö h
1	L2022:7629	Lösfynd i åkermark	Kvarts	Avslag	1	Intakt	3,6	Avslag av mjölkvit, halvtransparent kvarts. Ca 35x25 mm st.	30,5
2	L2022:7631	Lösfynd i åkermark	Keramik	Kärl	1	Fragment	19,3	Ca 35x30 mm st bukfragment. Brun utsida, gråsvart insida. A-gods. Ca 18 mm tj gods. Mellangrov magring av bergartskorn.	32
3	L2022:7631	Lösfynd i åkermark	Bergart	Malsten	1	Defekt	296,3	Eldspräckt löpare, halva bevarad. 75x70 mm st. 2 tydligt facetterade sidor. Troligtvis använd som hårdsten.	30,5
4	L2022:7629	Lösfynd S814	Keramik	Kärl	1	Fragment	1,5	Rödbrunt gods med fin magring av bergart. A-gods. Ca 12x11 mm st.	31,5
5	L2022:7629	Härd A733	Keramik	Kärl	1	Fragment	3,4	Rödbrunt gods med mellangrov magring av bergart. A-gods. Spjälkad bit. Ca 31x20 mm st.	31,5

Bilaga 4. Vedartsanalyser

ProjektId 2594

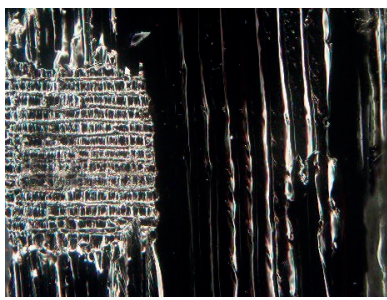
Närke, Örebro kommun, Glanshammars socken, Eldvalla

Härd, A573, PK583

Mycket litet prov. Eken något rötad före förbränning

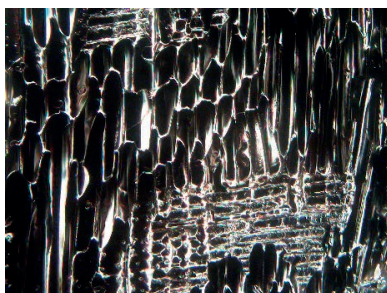
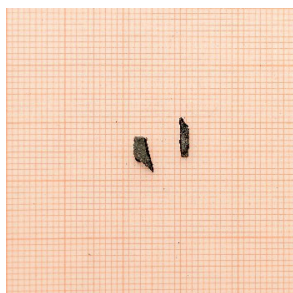
Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Ek
0,1	0,1	3	3	3

Härd, A733, PK748

Träkolet sekundärt fragmenterat, Sönderfaller utefter årsringarna. Frisk och välvuxen ung stam eller gren.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran
1,8	0,9	Över 100	30	30

Härd, A1021, PK1030

Litet prov av gran. Veden frisk och välvuxen.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran
0,1	0,1	2	2	2

Bilaga 5. ^{14}C -analyser

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2022-11-30

Rebecka Jonsson
Uppdrag arkeologi i Sverige AB
Enspännargatan 56 bv
165 57 HÄSSELBY

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Eldvalla, Örebro, Närke. (p 4682)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

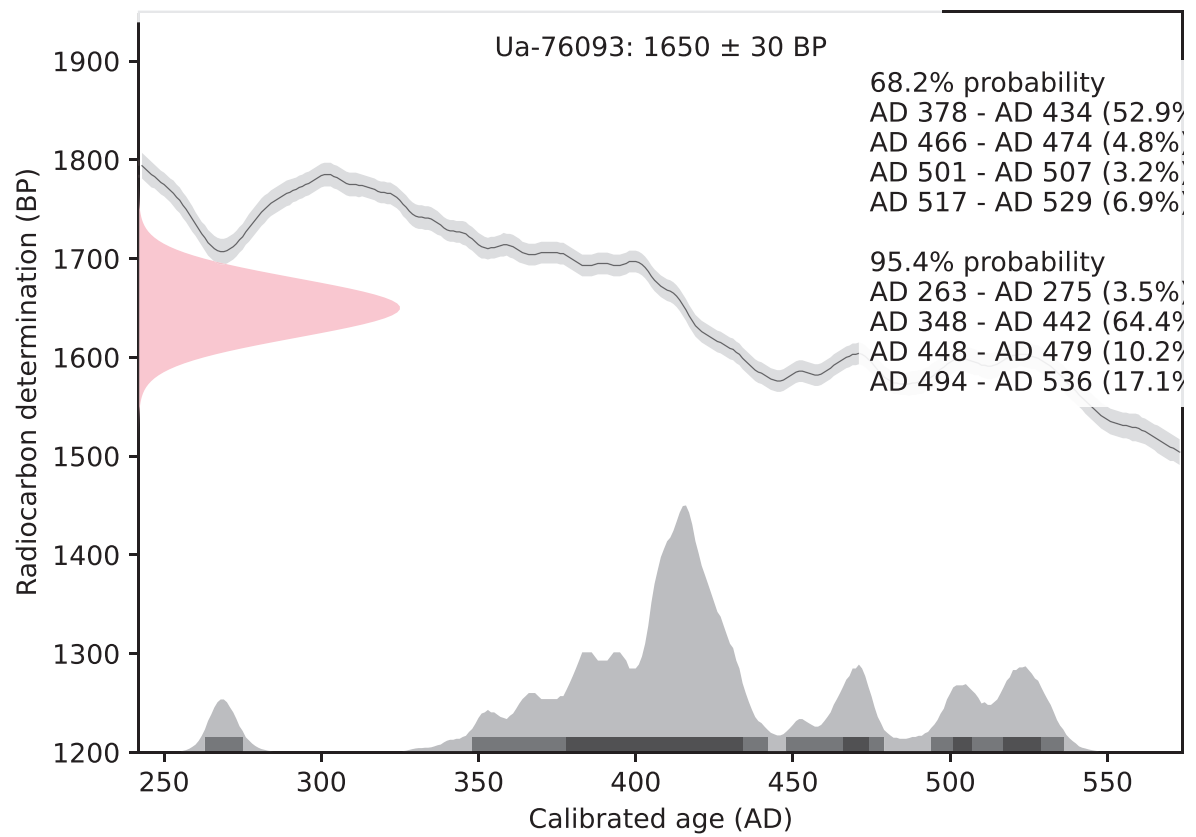
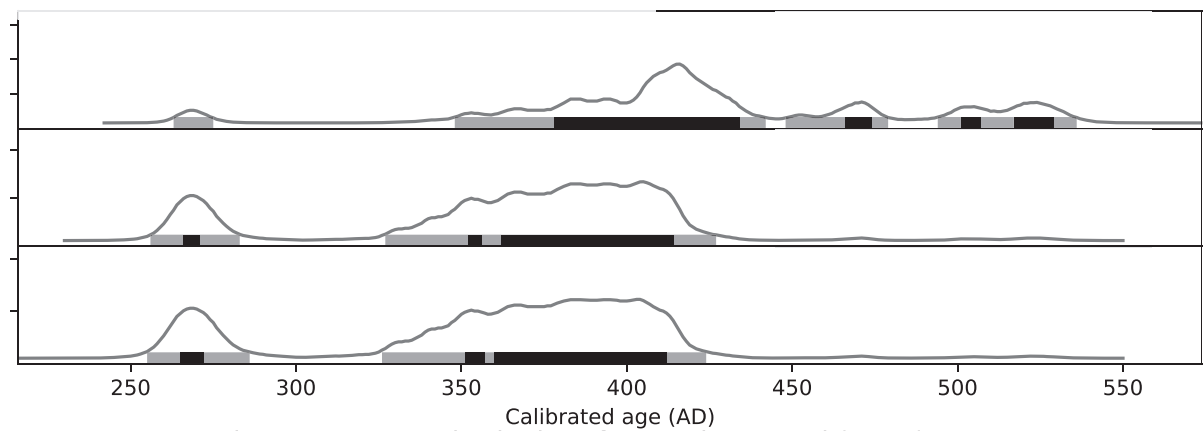
Labbnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-76093	Eldvalla PK1030.1021	-24,8	1 650 $\pm$ 30
Ua-76094	Eldvalla PK748.733	-24,4	1 684 $\pm$ 30
Ua-76095	Eldvalla PK583.573	-25,6	1 689 $\pm$ 31

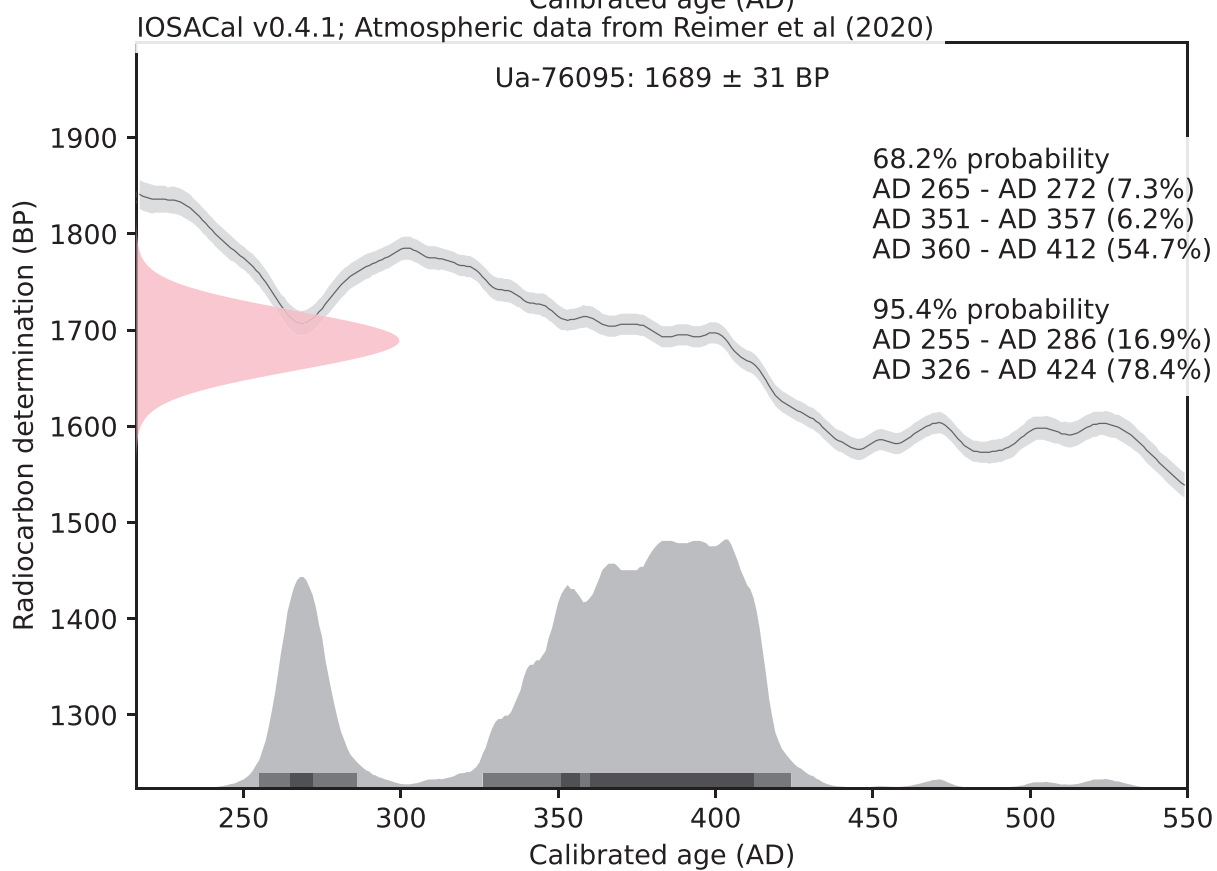
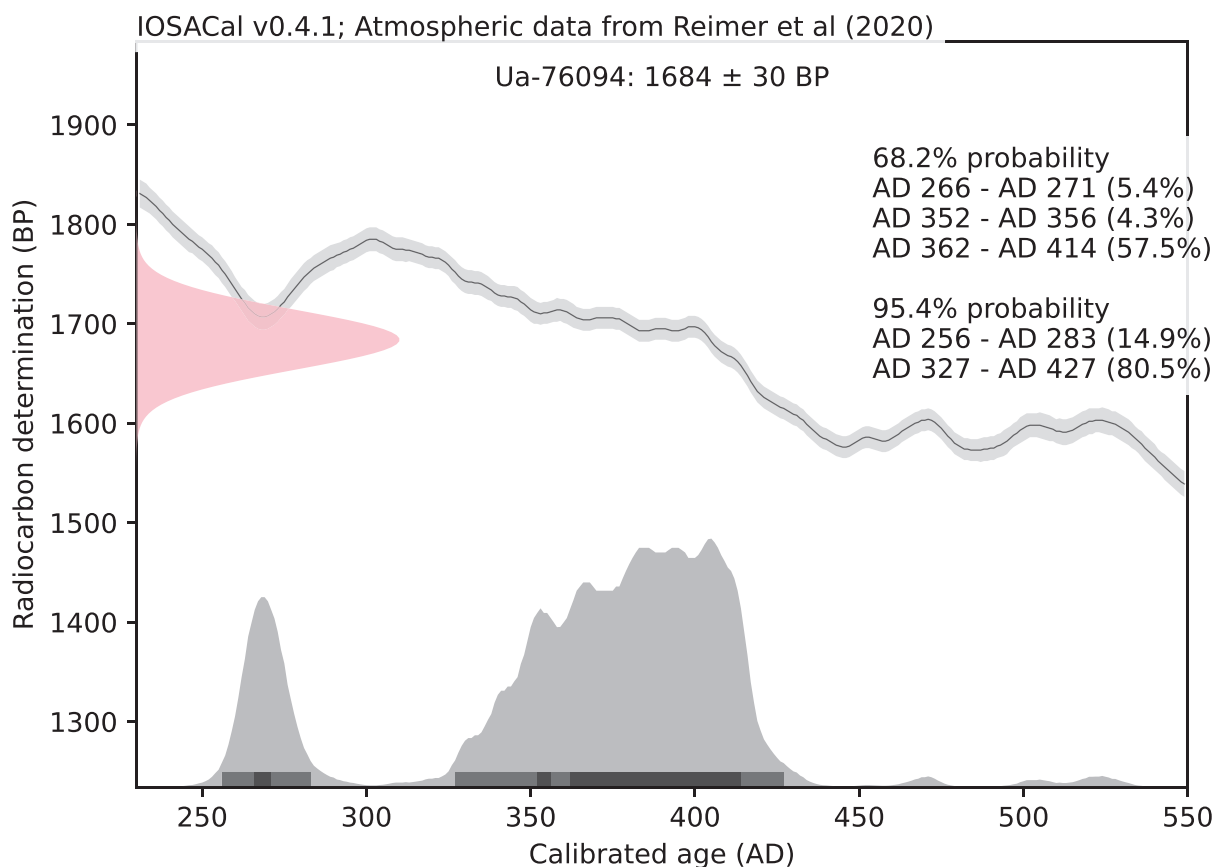
Med vänliga hälsningar

Maximilian Schmidt
2022.12.01
15:45:27 +01'00'

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofen

Kalibreringskurvor

En arkeologisk utredning har under 2022 genomförts inför framtagande av ny detaljplan för ett område vid Eldvalla i Örebro kommun och län. Utredningen genomfördes efter ansökan av Örebro kommun och efter beslut av Länsstyrelsen i Örebro. Arbetet omfattade en fältinventering samt utredningsgrävning. Inom utredningsområdet har efter utredningens resultat registrerats fyra nya *fornlämningar* i Kulturmiljöregistret, i form av tre boplatsoområden samt en härd. Lösfynd av förhistorisk keramik samt en del av en löpare har i registret registrerats som en fyndplats med antikvarisk bedömning övrig *kultuhistorisk lämning*.

